

Küresel Adaletsizlik

DÜNYA YOKSULLUK VE EŞİTSİZLİK RAPORU

EKİM 2018

Emin Emin

INSAMER
İNSAN HAKLARI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
HUMAN RIGHTS AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث والدراسات الإنسانية والاجتماعية

info@insamer.com

www.insamer.com

ARAŞTIRMA 83

İNSAN HAKLARI

Araştırma 83
İnsan Hakları
Ekim 2018

Küresel Adaletsizlik
Dünya Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu

©İNSAMER 2018

Bu yayının bütün hakları mahfuzdur. İNSAMER'in izni olmaksızın yayının metni herhangi bir formda yayımlanamaz, kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve dağıtımı yapılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Hazırlayan: Emin Emin
Genel Yayın Yönetmeni: Dr. Ahmet Emin Dağ
Editör: Ümmühan Özkan
Web Editörü: Zülfiye Zeynep Bakır
Referans için: Emin, Emin, *Küresel Adaletsizlik: Dünya Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu 2018*, Araştırma 83, İNSAMER, Ekim 2018.

Bu yayının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellifine aittir.

Nuhun Gemisi
Sayfa Tasarım: Fatih Hacıoğlu
Baskı: Pelikan Basım
Maltepe Mh. Gümüşsuyu Cd.
Odin İş Merkezi No. 1/28 Topkapı-İSTANBUL

İHH
İNSANI YARDIM VAKFI

İNSAMER
İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية والاجتماعية

İNSAMER, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın araştırma merkezidir.

Karagömrük Mh. Kaleboyu Cd.
Muhtar Muhittin Sk.No:6 PK.34091
Fatih / İstanbul - TÜRKİYE

İÇİNDEKİLER

Giriş	01
Yoksulluk ve Eşitsizlik Kavramları	02
Küresel Yoksulluk ve Adaletsizliğin Nedenleri	05
Yoksulluğun Seyri	12
Gelir ve Servette Adaletsizlik	19
Sağlık ve Eğitimde Adaletsizlik	24
Adaletsizliğin Azalması İçin Yapılması Gerekenler	27
Sonuç	31
Sonnotlar	33

Giriş

Dünyadaki en zengin 42 kişinin mal varlığı, dünya nüfusunun %50'sine tekabül eden 3,6 milyar insanla eşittir; en zengin 10 ülkenin geliri de en fakir 10 ülke gelirin tam 77 katıdır.

➤ Dünyadaki en zengin 42 kişinin mal varlığı, dünya nüfusunun %50'sine tekabül eden 3,6 milyar insanla eşittir; en zengin 10 ülkenin geliri de en fakir 10 ülke gelirin tam 77 katıdır. Küresel adaletsizliğin bu kadar rahatsız edici boyutlarda olması ve servetin bu kadar adaletsiz paylaşımı beraberinde yoksulluk, çatışmalar, açlık gibi başka sosyal problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada söz konusu sorunun daha iyi anlaşılabilmesi adına gelir eşitsizliğinin hangi sebeplerden kaynaklandığı, ne gibi sonuçları olduğu

ve gelecekte daha vahim sonuçlara yol açmaması için yapılması gerekenler ele alınacaktır.

Bu bağlamda, raporun ilk kısmında yoksulluk ve eşitsizlik kavramları ve bunların toplumlar için önemi değerlendirilecektir. Akabinde yoksulluk ve eşitsizliğin ortaya çıkma nedenleri ele alınacaktır. Sonrasında da Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası resmî kurumların yayınladıkları verilere dayalı olarak sorunun boyutları ortaya konulup çözüm için önerilen uygulamalara yer verilecektir.

YOKSULLUK VE EŞİTSİZLİK KAVRAMLARI

Yoksulluk, insanlık tarihi boyunca var olan ve her geçen gün daha da artan bir olgu olmasına rağmen dünyada kabul gören ortak tek bir tanımı bulunmamaktadır. Yoksullukla ilgili her dönemde, her toplumda, her birey için geçerli olabilecek ortak kriterler bulabilmek oldukça güçtür. Yoksulluk tanımının içeriği yaşanan mekâna ve zamana göre değişebildiği gibi, aynı zaman diliminde farklı ülkelerde farklı kriterlere göre de kişiler zengin veya yoksul olarak nitelendirilebilmektedir. Sayılan bu ve benzeri sebeplerden dolayı da farklı yoksulluk tanımlamaları bulunmaktadır.

Bu farklılıkları ortaya koyma adına “mutlak yoksulluk”, “görelî yoksulluk” ve “insani yoksulluk” gibi çeşitli yoksulluk tanımları yapılmıştır. *Mutlak yoksulluk*; bireyin sadece yaşamını sürdürebilmesi için gerekli en temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi durumudur. Bu denli yoksul kişilere dışarıdan yardım edilmediği takdirde bu kişiler ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bundan dolayı bu kişiler birinci dereceden yardıma muhtaç insanlar olarak algılanmalıdır. Mutlak yoksulluk sınırı; ülkeler, bölgeler, toplumlar arasında farklı seviyelerde olabilmektedir. Ancak bütün bu farklılıklara rağmen uluslararası anlamda kabul edilmiş yoksulluk sınırları da yok değildir. Örneğin, Dünya Bankası’na göre Satın Alma Gücü Paritesi’ne (SAGP) göre hesaplanmış günlük 1,9 doların altında gelir elde eden insanlar açlık sınırı altında yaşarken; günlük 3,1 doların altında gelire sahip olanlar da yoksulluk sınırı altında bir yaşam sürmektedir.

Görelî yoksulluk; bu gruptaki insanlar temel ihtiyaçlarını karşılayabilmelerine rağmen kişisel kaynaklarının yetersizliğinden dolayı buldukları toplumun genel refah düzeyinin altında yaşayan ve topluma sosyal açıdan katılmaları engellenmiş kimselerdir. Yoksulluğun tanımlanması için kullanılan bu kavram, sadece hane halkına düşen gelir düzeyinin veya yaşam seviyesinin minimal koşullarına işaret etmek yerine, farklı bir anlamsal boyutu ifade etmektedir. Yoksulluk olgusu, artık tüketim kültürünün aktörü olan bireyin, kendisi için erişilmez kabul ettiği mal ve hizmetleri hayatına dâhil etme arzusunun tahakkümü altında belirlenmeye başlamıştır. Böylesi arzularla kışkırtılan ve yönlendirilen modern birey, kendisi için mutlak yoksulluğun ötesinde bir yoksulluk algısı ile kuşatılmış bulunmaktadır. Tüketim toplumunda yaşanan bolluk ve çeşitlilik, bireylerde özgürce seçme ve tüketme yanılmasına neden olduğu gibi aynı zamanda bireyin kendi yaşamındaki yoksunluğa ilişkin algısını da tahrif ederek yerini bambaşka anlamlara bırakmıştır. Bu ise, görelî yoksulluk kavramını ortaya çıkarmıştır.¹

İnsani yoksulluk kavramı ise ilk olarak BM Kalkınma Programı’nın (UNDP) 1997 yılında yayımladığı *İnsani Gelişme Raporu*’nda ortaya atılmıştır. UNDP’ye göre insani yoksulluk, gelir yoksulluğu ile ilişkili olmasına rağmen ondan farklıdır. Gelir yoksulluğu için yapılan ölçümler sadece mutlak gelir üzerine odaklanırken insani yoksulluk kavramı; okur-yazarlık, yetersiz beslenme, ana-çocuk sağlığının

Son 50 yıldır refah seviyesi göstergeleri sürekli artan dünyamızda yoksulluğun halen ciddi bir sorun teşkil etme sebebi, büyümeden elde edilen kârın toplumlar arasında adaletsiz bir şekilde paylaşılmasıdır.

yetersizliği gibi temel hizmetlerden yoksunluk olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda adı geçen raporda insani yoksulluğu lme amaçlı “İnsani Yoksulluk Endeksi” geliştirilmiştir.²

Yoksulluk için üretilen kavramlar bunlarla sınırlı değildir. Literatürde yer alan diğer kavramlar ve içerikleri şu şekildedir:³

- Birincil Yoksulluk: Bir ailenin toplam kazancının aile fertlerinin gıda, giysi ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olması.
- İkincil Yoksulluk: Ailenin toplam kazancının aile fertlerinin sadece gıda, giysi ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada yeterli ancak eğitim, eğlence gibi diğer gereksinimlerini karşılamada yetersiz olması.
- Subjektif Yoksulluk: Kişi ya da hane halkının kendisi için uygun

gördüğü tatmin düzeyini sağılayacak bir gelire sahip olmaması.

- Gelir Yoksulluğu: Asgari yaşam standardının gerektirdiği temel koşulların sağlanabilmesi için yeterli miktarda gelirin elde edilememesi.
- Ultra Yoksulluk: Gelirin tamamı harcadığı halde mutlak yoksulluk kriterinde esas alınan kalori miktarının ancak %80'inin karşılanabilmesi.
- Kronik Yoksulluk: Ultra yoksulluk durumunun beş yıldan daha fazla sürmesi ve içinde bulunan olumsuz koşullarda bir iyileşmenin olmayacağı kanaatinin yerleşmesi.
- alışan Yoksullar: Kamu ve özel sektörün alt kademelerinde ve marjinal sektörlerde çalışan, eğitim düzeyi düşük vasıfsız işçilerin durumunu tanımlayan yoksulluk.

■ Kent Yoksulları: Kentlerde yaşanan konut sorunlarını ve sosyal dışlanmayı ifade etmek üzere geliştirilmiş yoksulluk kavramı.

■ Barınma Yoksulluğu: Ülke genelinde yaşanan konut sorununa vurgu yapan ve temel ihtiyaçlardan biri olan barınma ihtiyacını karşılayamayan kişileri tanımlamak için kullanılan yoksulluk kavramı.

Son 50 yıldır refah seviyesi göstergeleri sürekli artan dünyamızda yoksulluğun halen ciddi bir sorun teşkil etme sebebi, büyümeden elde edilen kârın toplumlar arasında adaletsiz bir şekilde paylaşılmasıdır. En basit ifadesiyle yoksulluğun temel nedenlerinin başında gelir eşitsizliği gelmektedir. Gelir eşitsizliği, -hane halkı veya bireysel olarak- gelirin ekonomiye katılanlar arasında adil olmayan bir şekilde paylaşılmasıdır. Söz konusu eşitsizlik, genellikle bir ülke yurttaşları arasındaki farklılıklara işaret etmekle birlikte, küresel veya bölgesel boyutlardaki farklılıkları da ifade edebilmektedir. Ancak burada göz önünde bulundurulması gereken nokta, eşitsizlik ve yoksulluk arasında fark olduğu gerçeğidir. Eşitsizlik insanların yaşam standartları arasındaki farkları ortaya koyarken; yoksulluk, hayatlarını insanca koşulların altında bir seviyede yaşamak zorunda kalanları işaret etmektedir.⁴

Eşitsizlik sadece gelirin adaletsiz paylaşılmasıyla ilgili değildir. Servetin adaletsiz paylaşılması; sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim imkânlarındaki farklılıklar; bölgelere, dinlere ve ırklara göre yapılan ayrımcılıklar da eşitsizlik kavramının bileşenleri arasındadır.

Bireyler veya gruplar arasında meydana gelen eşitsizlik, ekonomik ve sosyal hayatta zincirleme etkile-

re yol açabilmektedir. Örneğin, gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu bir ekonomide, büyümeden elde edilen kâr, genellikle toplumun üst tabakaları arasında paylaşıldığı için toplumdaki yoksulluk azalmamaktadır. Eşitsizlik ayrıca suç oranlarının artmasına, sosyal çalkantıların ve şiddetin tırmanmasına da neden olabilmektedir. Bu tür olaylardaki artışın yanı sıra eşitsizliğin azalmaması, ekonomik büyüme oranlarını da negatif yönde etkilemektedir. Şöyle ki, sosyal çalkantılar yatırımcılar gözünde bir risk olarak algılandığından yatırımlarda azalmaya sebep olmakta, bu da beraberinde ekonomik daralmayı getirmektedir.

Sosyal ve ekonomik sorunlar dışında, zengin ve fakirler arasındaki gelir farkının son yıllarda katlanarak artması, insani ve ahlaki olarak da kabul edilemez boyutlara eriştiği için, eşitsizlik konusu dünyanın geleceği açısından büyük önem arz etmektedir. Zira eşitsizliğin daha az olduğu bir ortamda, hem politika uygulayıcılar daha rahat kararlar alabilmekte hem de uygulanan politikalar daha etkili olabilmektedir.

KÜRESEL YOKSULLUK VE ADALETSİZLİĞİN NEDENLERİ

Dünyada aç ve yoksul insanların bulunması gıda, ilaç ya da kaynak eksikliği sebebiyle değil mevcut zenginliğin ve fırsatların adil bir şekilde dağıtılmaması sebebiyledir. Küresel adaletsizliğin bugünkü boyutlarına ulaşması; uygulanan ekonomi politikalarından, sosyal ve ekonomik kalkınma konusundaki yanlış siyasetten, Batılı ülkelerin sömürü düzenlerinden, dünya nüfusu içindeki küçük bir grubun aç gözlülüğünden kaynaklanmaktadır.

Bunların yanı sıra bu çalışmada da incelenecek olan farklı alanlardaki adaletsizlikler, birbirinin hem sebebi hem de sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin temelinde ülkelerin tarihleriyle bağlantılı sebepler olduğu da görülmektedir. Günümüzde dünyanın en fakir ülkelerinin genellikle insan ve doğal kaynakları sömürgeci ülkelerin yararına sistematik olarak ülke dışına çıkarılan eski koloniler olduğu görülmektedir. Her ne kadar Avustralya, Kanada ve ABD gibi istisnalar olsa da eski koloni ülkelerinin çoğunda sömürgecilik ve sonrasında bunların kalıntıları olan güçler, yerel halkın gelişimine katkı sağlayacak toprak, sermaye ve eğitim gibi kaynaklara erişimini 50 yıl öncesine kadar sistematik olarak engellemiştir. Özetle, bu güçlerin boyunduruğundaki ülkelerde yoksulluk, sömürgecilikle ilgili tarihî bir miras olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵

Her ne kadar sömürgeciliğin tarihte kaldığı iddia edilse de 1960'lı yıllardan itibaren bu defa da borçlar üzerinden modern bir sömürgecilik düzeni kurulmuştur. Bu tarihten sonra

bağımsızlığını kazanan onlarca ülke, halkın geçimini sağlayacak altyapı ve sermayeden mahrum olduğu için, zengin Batılı ülkelerden borç almak mecburiyetinde kalmıştır. Birçok fakir ülke, değişik ikili anlaşmalarla gelişmiş ülkelere hiçbir zaman ödeyemeyecekleri yüksek oranlarda faizli borçlar alarak ağır bir boyunduruk altına girmiştir. Bu borçlanmaların yanında söz konusu ülkeler Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi uluslararası kuruluşlardan aldıkları para karşılığında da zaten zayıf ve kırılğan olan ekonomilerini uluslararası rekabete açmak ve ekonomilerinde çeşitli deregülasyonlar yapmak zorunda bırakılmışlardır.

Sömürge idaresi altında olmak kadar yoksulluğa ve eşitsizliğe neden olan bir diğer etken de savaşlar ve siyasi istikrarsızlıklardır. Yaşanan şiddetli çatışmalar çok sayıda can kaybına sebep olmaları yanı sıra ülkelerin altyapı tesis ve kurumlarına zarar verip üretimin durmasına, insanların zorla yerlerinden göç etmesine, işsizliğin ve enflasyon oranların artmasına, kredi ve sigorta piyasalarına erişimde sorunlar yaşanmasına ve sosyal hizmetlere harcanan paranın azalmasına yol açarak yoksulluğun artmasına katkıda bulunmaktadır.⁶

Buna karşın tam tersi olarak yoksulluğun artması da çatışmalara yol açan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Zira yoksulluk, hayatı sürdürmek ve temel ihtiyaçları karşılamak için gerekli olan kaynakların elde edilmesi için şiddetli rekabeti motive eden bir faktördür. Bir süre sonra insanlar ailelerine bakabilmek ve çocuklarını besleyebilmek için her

Her ne kadar sömürgeciliğin tarihte kaldığı iddia edilse de 1960'lı yıllardan itibaren bu defa da borçlar üzerinden modern bir sömürgecilik düzeni kurulmuştur.

şeyi göze alacak bir çaresizliğe sürüklenebilmektedir. Bir de ülkede gelir adaletsizliğinden kaynaklı bir yoksulluk mevcutsa, bu durum “daha adil” bir kaynak paylaşımı ve hizmetlere erişim vaat eden silahlı hareketlere destek verebilecek kırılganlığı iyiden iyiye teşvik etmektedir.⁷

Görüldüğü üzere yoksulluğu ve adaletsizliği pekiştiren en önemli unsurlar olarak güvenlik ve istikrar konuları öne çıkmaktadır. Kaldı ki bir ülkede ekonomik büyümenin sağlanması ve refahın artması için öncelikli koşullardan biri, ticaretin rahatlıkla yapıldığı güvenli ve istikrarlı bir ortamın varlığıdır. Güvenliğin olmadığı bir ortamda, doğal kaynakların kullanılması dahi mümkün olmadığı için, zengin yer altı kaynaklarına sahip olunsa bile, istikrarsızlık yüzünden söz konusu ülke halkları kendi zenginliklerinden yararlanamamaktadır. Bunun yanı sıra bir ülkede hakların, mülkün ve yatırımların korunması için yasalara ihtiyaç vardır. Zira yasal koruma olmadan çiftçiler, girişimciler ve işletme sahipleri bir ülke ekonomisine güvenli şekilde yatırım yapmazlar. 20. yüzyıl boyunca iç savaşların ve ciddi siyasi kargaşaların yaşandığı ülkelerde -ki bunlar genel itibarıyla dünyanın en fakir ülkeleridir- insanları şiddete karşı koru(ya)mayan zayıf hükümetlerin olması, ekonomik yatırımlar ve kalkınma için sayılan koşulların ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.⁸

Altyapı eksikliği ülkenin genel ekonomik gelişmesi önünde büyük bir engel teşkil etmesi yanı sıra yoksulluğun artmasına da neden olmaktadır. Bu duruma en basit örnek, yolların olmaması ya da mevcut yolların yağmur veya benzeri sebeplerle kullanılamaz hale gelmesi durumunda yaşanmaktadır. Zira yolların kullanılamaması; ulaşımın sağlanamaması

ve insanların hayatını felç etmesi bir yana büyük bir ekonomik kayba neden olacaktır. Altyapı eksikliği; yolların, köprülerin, aydınlatmanın, iletişim ağının eksikliği, kırsal alanlarda yaşayan devasa bir topluluğun sadece dış dünyadan izole olmasına neden olmamakta, ülkenin ekonomik potansiyelini de heba etmektedir. “Medeniyetten uzak yaşamak” demek; okula, işe ya da mal alıp satmak için pazara gidememek anlamına gelmektedir. Sayılan bu temel hizmetlere erişmek için uzun mesafeler kat etmek zorunda kalmak, insanlar açısından sadece zaman kaybı değil, aynı zamanda daha fazla maddi kaynağın heba edilmesi demektir. Altyapı yatırımlarını dahi gerçekleştiremeyen bir devletin toplumsal kalkınma için gerekli sosyal desteği ihtiyaç sahiplerine sağlayamaması da yoksulluğu tetikleyici bir unsura dönüşmektedir. Tersinden bakıldığında ABD gibi ge-

Dünyada aç ve yoksul insanların bulunması gıda, ilaç ya da kaynak eksikliği sebebiyle değil mevcut zenginliğin ve fırsatların adil bir şekilde dağıtılmaması sebebiyledir.

**Kendi
ülkelerinde
yolsuzluk
yapmayan
devletlerin
uluslararası
siyasette
yolsuzluk
düzenini
kuranlar olduğu
unutulmamalıdır.
Yani bugün
dünyadaki
fakir ülkelerin
tamamına
yakını eski
sömürge ülkeleri
olduğundan,
bu ülkelerdeki
yolsuzluk
düzeninde Batılı
sömürgecilerin
rolü olduğu inkâr
edilemez bir
gerçektir.**

lişmiş bir ülkede yaşayan pek çok insan, sağlık hizmetine ya da gıda yardımına ihtiyaç duyduğunda bu ihtiyacın devlet tarafından karşılanması, sosyal yardımların gelişmesinin yanı sıra ülkenin altyapı, güvenlik ve istikrarı ile de yakından ilgilidir.⁹

Devletlerin yoksulluğu azaltmalarının bir diğer nedeni de yönetimdeki kadroların yolsuzluklarıdır. Araştırmalar yolsuzluk ve yoksulluk arasında önemli bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bugün yoksulluğun en yaygın olduğu gelişmemiş ülkelerle en zengin ülkelere bakıldığında, aradaki en bariz farklardan birinin yolsuzluk meselesi olduğu görülmektedir. Özellikle vatandaşın alacağı hizmet ve temel görevler konusunda gelişmiş ülkelerdeki yolsuzluğun minimum düzeyde olduğu; buna karşın fakirliğin yaygın olduğu ülkelerde yolsuzluğun en çok bu alanlarda görüldüğü bilinmektedir. Ancak burada dikkatlerden kaçmaması gereken birkaç önemli nokta vardır. Bunlardan birincisi, kendi ülkelerinde yolsuzluk yapmayan bu devletlerin uluslararası siyasette yolsuzluk düzenini kuranlar olduğu unutulmamalıdır. Yani en başta ifade edildiği gibi, aslında bugün dünyadaki fakir ülkelerin tamamına yakını eski sömürge ülkeleri olduğundan, bu ülkelerdeki yolsuzluk düzeninde Batılı sömürgecilerin rolü olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Bununla birlikte, kendi ülke zenginliklerini suistimal eden yöneticilerin varlığı, bu konuda tüm sorumluluğu Batılılara atmanın doğru olmadığını da göstermektedir. Zira, bu yoksul ülkelerdeki mevcut yolsuzluklar, vergi toplamanın önüne geçmekte, bu da yoksulluğun azaltılması için gerekli olan maddi kaynağın israf olmasına neden olmaktadır. Mesela Afrika halklarının zenginliğinin %30'una denk gelen 500 milyar doların vergi

cennetleri olan ülkelerde tutulduğu bilinmektedir. Bu paradan elde edilecek vergi geliri yaklaşık olarak 14 milyar dolardır. Bu miktar, Afrika'daki 4 milyon çocuğun hayatını kurtaracak gerekli sağlık altyapısının inşaa edilmesine ve tüm Afrikalı çocukların eğitim alabilmesi için yeterince öğretmenin istihdamına imkân sağla-

yacak bir miktardır.¹⁰ Yine Venezuela gibi petrol zengini bir ülkede bugün milyonlarca insanın fakirlik ve hatta açlık sınırında yaşamasının sorumluluğunu sadece Batılılara yüklemek, sorunun yalnızca bir bölümünü görmek demek olacaktır.

Bir ülkedeki yolsuzluğun yaygınlığı tüm hizmetlerin aksamasına neden olacağından insanların vergi verme bilinci geliştirmesine de imkân vermeyecektir. Vergi toplamada başarısız olan fakir ülkeler; güvenlik, eğitim, sağlık ve diğer altyapı yatırımlarını gerçekleştirememektedirler. Dolayısıyla bir ülkedeki yolsuzluğun yaygın-

binde birlik kısmının vergilerinin dörtte birini ödemediklerini ortaya koyan araştırmalar mevcuttur.¹¹ Ancak zengin ülkelerdeki mali yolsuzlukların oranı, düzenlenen yasalar sayesinde minimum seviyede tutulduğundan bu konuda tüm toplumun refahını tehdit edecek oranda bir kayba izin verilmemektedir.

Yolsuzluğun yoksulluğa neden olması gibi yoksulluk da yolsuzluğa neden olmaktadır. Şöyle ki, yoksulluğun yüksek olduğu ve devlet memurlarının maaşlarının geçimlerini karşılamaya yetmeyecek seviyede olduğu ülkelerde bu durum çalışanları rüşvet almaya sevk etmektedir. Elbette yoksulluk rüşvet almayı meşrulaştıracak bir durum değildir ancak rüşvetin artmasında ve yaygınlaşmasında etkili bir faktördür.

Yoksul ülkelerde işe alım süreçleri de uzun dönemde yoksulluğun kronik bir sorun hale gelmesine neden olan etkenlerden biridir. Şöyle ki gelişmiş ülkelerde işe başvurular arasında liyakat kriterine göre değerlendirilme yapılırken, gelişmemiş yoksul ülkelerde işe alım süreçlerinde liyakatten ziyade işverenle olan akrabalık vb. ilişkiler avantaj sağlamaktadır. Kişinin söz konusu iş için yeterli kabiliyette olmaması, uzun vadede ekonomideki iş gücü kalitesinin de düşmesine neden olmaktadır. Çünkü kendi ülkelerinde kabiliyetlerine uygun bir iş bulamayan kalifiye işçiler, kendilerini tatmin edecek bir iş sahibi olabilmek için ülkelerini terk edip gelişmiş ülkelere göç edeceklerdir.

Uygulanan politikalar nasıl ki göreceli olarak kalifiye elemanların göç etmesine neden oluyorsa aynı zamanda ülkenin kaynaklarının israf edilmesine de neden olmaktadır. Şöyle ki, kurumsallığın oturmadığı ülkelerde, mevcut doğal kaynaklar,

liğı, o ülkenin zenginleşmesi önündeki en önemli engellerden biridir.

Buna karşın vergi kaçırmanın sadece fakir ülkelere özgü bir durum olmadığını da belirtmek gerekir. Dünyadaki en zengin hane halkının %0,01'lik yani dünya nüfusunun on

Uluslararası şirketlerin vergi cennetlerine kaçırdıkları paralar, gelişmekte olan ülkeleri yıllık 100 milyar dolar civarında zarara uğratmaktadır.

tüm ülkenin kalkınmasından ziyade gücü elinde bulunduran belli başlı ailelerin zenginliklerine zenginlik katmaları için kullanılmaktadır.

İnsanların sebep olduğu sayılan bu faktörler dışında doğal felaketler de yoksulluğa neden olan önemli unsurlardır. Afrika'nın belli başlı yerlerinde yaşanan kuraklık ya da deprem, fırtına vb. doğal felaketler, bunlara örnek olarak verilebilir. Bu ve benzeri örneklerin her birinde, zaten yoksul olan insanlar, yaşanan doğal afetler sonrasında yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalarak kendi ülkeleri içinde mültecilere dönüşmekte, sahip oldukları her şeyi kaybetmekte ve hayatta kalmak için neredeyse tamamen başkalarına bağımlı hale gelmektedirler.

Yoksulluğa yol açan bir diğer doğa faktörü de temiz suya erişim imkânında yaşanan zorluklardır. Dünyada bugün 2,1 milyar civarında insan evlerinde temiz suya erişim sağlayamamaktadır.¹² Ayrıca 821 milyondan fazla insan da açlık çekmektedir.¹³ Yoksulluğun açlığa sebep olması gibi temiz suya erişim imkânının olmaması da yoksulluğa sebep olmaktadır. Şöyle ki, yeterli beslenemeyen kişiler çalışmak için gereken güce ve enerjiye sahip olamamaktadır. Ayrıca yiyecek ve temiz suya erişimde yaşanan sorunlar, ishal vb. hastalıklara da yol açmaktadır. Ortaya çıkan bu hastalıkların tedavisi için ellerinde bulunan az miktardaki kaynağı da harcamak zorunda kalan insanlar, yoksulluğu daha ağır seviyelerde yaşamaktadır. Bazı durumlarda temiz suya erişim mümkün olsa bile su kaynakları genellikle yoksul bölgelerden uzakta bulunmaktadır. İnsanlar, kendilerini geliştirmeye ayıracakları zamanı ve enerjiyi temiz suya ulaşmak için harcamaktadır. Böylece bu olumsuzluklar bir

sarmal halinde birbirini tetikleyen bir şekilde sürüp gitmektedir. Yani yoksulluktan kaynaklanan açlık ve temiz suya erişim sorunları, daha büyük ekonomik sorunlara ve sağlık sorunlarına yol açarak bu kez zincirleme bir şekilde yoksulluğun artışına neden olmaktadır.

Ülkelerin coğrafi konumlarıyla da yoksulluk arasında bağlantı olabilmektedir. Mesela, denize kıyısı olmayan ülkeler genellikle kıyısı olan ülkelere göre daha fakirdir. Örnek olarak Afrika'da en fakir ülkelerin yani kişi başı ortalama yıllık 600 dolar gelire sahip olan ülkelerin hiçbirinin denize kıyısı bulunmamaktadır. Aynı şekilde Asya kıtasının en fakir ülkesi olan Afganistan'da da diğer sebeplerin yanında bu faktör öne çıkmaktadır.

Ülkelerin tarihî geçmişleri, konumları, hükümetlerin uyguladığı yanlış politikalar ve doğal afetler dışında son yarım asırda teknoloji alanında yaşanan gelişmeler de yoksulluğun artmasına neden olan faktörler arasında yer almaktadır. Şöyle ki, yaşanan teknolojik gelişmeler üretim verimliliğini ve otomasyonunu artırırken aynı zamanda üretim ve taşımacılık harcamalarını da azaltmaktadır. Bunun sonucunda yoksulluk göreceli olarak azalırken, yeni üretim tarzlarının gelişmesiyle elde edilen gelirin büyük kısmının sermaye sahiplerine gitmesi, gelir eşitsizliğini daha da derinleştirmektedir. Ayrıca teknolojik gelişmeler neticesinde önceden vasıfsız işçilerin yaptığı işleri robotların yapmaya başlaması, vasıfsız işçilere olan talebi azaltmış, bu da bu grubun gelirlerinde önemli bir düşüşe yol açmıştır. Diğer taraftan yüksek eğitime ve kişisel becerilere sahip işçilerin maaşlarının yükselmesi, bu iki grup arasındaki gelir aralığının artmasına sebep olmuştur.¹⁴ Yapılan bir analize göre

ABD’de kurum ve şirketlerde eğitilmiş yöneticilerin maaşları 1978 yılından itibaren hesaplandığında ortalama %997,2 oranında artarken tipik işçi maaşları %10,9 oranında artmıştır.¹⁵ Aynı kurumun yayımlanmış olduğu bir diğer çalışmada, ABD’de üst düzey bir yöneticinin bir günden biraz fazla zamanda elde ettiği geliri, sıradan bir işçinin ancak bir yıl çalıştığı takdirde elde edebildiği ortaya konulmuştur.¹⁶

İşçi gelirleri arasındaki eşitsizliğin artmasının nedenlerinden bir diğeri de üretimin artık uluslararası alanda yapılmasıdır. Yani eskiden üretim tek bir yerde yapılırken, teknolojik gelişmeler sayesinde azalan taşımacılık masrafları, üretimin

farklı ülkelerde yapılabilmesinin yolunu açmıştır. Örneğin, küçük bir telefonun parçaları iş gücünün en ucuz olduğu ülkelerde üretilmektedir. Bunun sonucunda vasıfsız işçi gelirlerinin daha yüksek olduğu gelişmiş ekonomilerde bu işçilere olan talep azalmaktadır. Azalan talep neticesinde de işçilerin gelirlerinde azalma meydana gelmekte ve vasıflı işçilerle aralarındaki gelir farkı giderek artmaktadır.

Konuyla ilgili başka bir bilimsel çalışmada, gelir eşitsizliğinin artma nedenlerinden birinin de iş piyasasındaki deregülasyonlar veya yumuşatmalar olduğu iddia edilmiştir. Yapılan yumuşatmalar, vasıfsız iş-

çilerin sözcüsü olarak bilinen sendikaların pazarlık gücünün azalmasına ve işverenlerin daha düşük maaşlar belirlemesine yol açmıştır.¹⁷

Aynı çalışmada, eğitimin gelir eşitsizliğinin azaltılması için önemli bir etken olduğu belirtilmiştir. Teknolojinin hayatımızın her alanına nüfuz ettiği günümüz dünyasında, eğitim görmüş olanlar için iş imkânlarının daha fazla olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Bu bağlamda eğitimde yaşanan eşitsizlikler, iş bulabilmeyi ve bu sayede elde edilecek gelir seviyesini de etkileyecek niteliktedir.

Bütün bu çalışmalar, gelir eşitsizliğindeki artışla küreselleşme arasında ciddi bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Ülkeler arası ticaret bariyerlerinin kalkıp ticaretin küreselleşmesiyle üreticilerin üretimlerini daha ucuz iş gücüne sahip ülkelere

kaydırmaları sonucunda, bu ülkelerdeki vasıfsız iş gücüne olan talep artacağından bu işçilerin gelirlerinin artacağı ve gelir eşitsizliğinin azalacağı da öne sürülmektedir. Ancak üretimin genellikle ucuz iş gücüne sahip gelişmekte olan ülkelere kayması sonucunda, gelişmiş ülkelerde vasıfsız işçilere artık ihtiyaç kalmayacağı için bu defa da buralardaki işçilerin gelir kaybı yaşayacağı tahmin edilmektedir. Gelir kaybı yaşanmasına rağmen ticaretin küreselleşmesi, ithal edilecek ürünlerin daha ucuz olmasına yol açacağından gelişmiş ülkelerdeki vasıfsız işçilerin reel gelirlerinde dolaylı bir artış olacağı savunulmaktadır.¹⁸

Finansal piyasaların küreselleşmesi de gelir eşitsizliğini artırıcı bir diğer etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel piyasalar genellikle en verimli varlıklara veya kaynaklara sahip

ülkelerin ve bireylerin kazançlarını arttırdığından, bu durum ülkeler ve bireyler arasındaki eşitsizliği tırmandırmaktadır.¹⁹ Bunun yanı sıra doğrudan yabancı yatırımların genellikle getirisi yüksek olan gelişmiş teknolojiye sahip alanlara kayması, yüksek eğitilmiş ve vasıflı işçiye olan talepte ve söz konusu işçilerin gelirlerinde artışa yol açacaktır. Bu da daha önceki etkenlerde olduğu gibi, iki işçi grubu arasındaki gelir farkını arttıracaktır.²⁰

Küreselleşmenin bu denli yüksek olduğu dünya ekonomisinde hâlihazırda var olan kurallar daha çok ekonomik güce sahip ülkelerin ve bireylerin lehine çalışmaktadır. Buna verilebilecek en iyi örnek “vergi cennetleri” denilen ülkelerin varlığıdır. Dünya genelinde ülkelerin mali denetimlerinden uzak küçük ada ülkelerindeki bankalarda 7,6 trilyon dolar para bulunmaktadır. Yolsuzluk ekonomisi tarafından “vergi cennetleri” olarak adlandırılan bu ülkelerdeki para miktarı 2000 yılından itibaren neredeyse dört kat artış göstermiştir. Dünyadaki en büyük 100 şirketin de aralarında bulunduğu 200 şirket üzerine yapılan bir araştırmaya göre, her 10 şirketten 9’unun vergi cennetlerinde en az bir şubesi olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, uluslararası şirketlerin vergi cennetlerine kaçırdıkları paraların ge-

lişmekte olan ülkeleri yıllık 100 milyar dolar civarında zarara uğrattığı da belirtilmiştir.²¹ Yayımlanan en son makroekonomik göstergelere göre, ülkelerin vergi cennetlerine kaçırılan paralarının hesaplandığı bir diğer çalışmada, dünya gayrisafi yurt içi hasılasının (GSYİH) %10’una denk gelen zenginliğin vergi cennetlerinde bulunduğu tahmini yapılmıştır. Ancak ülkeler tek tek incelendiğinde bu ortalamadan büyük sapmaların olduğu da görülmüştür. Şöyle ki, İskandinav ülkelerinde vergi cennetlerine kaçırılan para %2 ila %3 civarında iken, Kıta Avrupa’sında bu oran ortalama %15, Körfez ülkelerinde ise %60 civarındadır.²²

Kuralların güçlüler lehine çalıştığını gösteren başka bir durum da *Bretton Woods* kuruluşları olarak bilinen Dünya Bankası ve IMF gibi kurumların sosyoekonomik konulardaki duyarlılıklarının pek fazla olmamasıdır. Bunun en somut örneği de IMF’nin istikrar programlarından yararlanan 39 ülkenin verilerinden faydalanılarak yapılan bir araştırmanın sonuçlarında gözlemlenmektedir. Bu araştırma sonuçlarına göre, IMF’nin uyguladığı istikrar programları, söz konusu ülkelerde gelir eşitsizliğinin daha da artmasına neden olmuştur.²³

YOKSULLUĞUN SEYRİ

➤ İnsanların bir kısmının yaşam standardı her geçen gün iyileşirken bir kısmı ise içecek su bulmakta bile zorlanmaktadır. İvedikle çözüm bulunması gereken bu adaletsizlikte, tarihsel süreçte bazı göstergelere bakıldığında kısmi iyileşmeler yaşandığı görülse de halen dünyanın büyük bölümünde durum oldukça vahimdir. Dünya Bankası tarafından yayımlanan yoksulluk göstergelerinde 2011 yılı günlük SA-

GP’ye göre 1,9 doların altında gelir elde eden insanlar açlık sınırı altında kabul edilmektedir. Bu sabit veriye göre, 1990’lı yılların başından itibaren istisnasız bir şekilde tüm dünya genelinde yoksulluk azalmakta ve neredeyse %10 seviyesine gerilemiş görünmektedir.

Yayımlanan aynı verilerde, 1990’lı yılların başında dünya genelinde aç-

Yoksulluk denince akla gelen ilk bölge olan Afrika'da 1990 yılında 287,6 milyon insan açlık sınırı altında yaşarken 2013 yılında bu sayı 401 milyona yükselmiştir. Bugün dünyada açlık sınırı altında yaşayan insanların %52'sinin Sahra-altı Afrika'da yaşadığı tahmin edilmektedir.

lık sınırı altında yaşayan 1,9 milyar insanın %80'inin Doğu Asya&Pasifik ve Güney Asya'da yaşadığı görülmektedir. Bu iki bölgede yoksulluk oranlarının gerilemesinin en büyük nedeni, Çin ve Hindistan'daki yoksulluk oranlarının yıllar itibarıyla düşmesidir. Çünkü hem Çin hem de Hindistan, içinde buldukları ülke gruplarının nüfusunun sırasıyla %63 ve %73'nü oluşturmaktadır. Çin'de reformların uygulanmaya başlandığı 1978 yılında 1,9 dolardan daha az gelir elde eden nüfusun toplam nüfusa oranı %88 civarında idi. Reformların uygulandığı ilk yıllarda çok hızlı bir şekilde azalmaya başlayan yoksulluk oranları, takip eden yıllarda bazen yerinde saysa da sürekli düşüş göstererek günümüzde %2 seviyesine gerilemiştir.

Yoksulluk denilince akla gelen ilk bölge olan Afrika'da ise 1990 yılında 287,6 milyon insan açlık sınırı altında yaşarken 2013 yılında bu sayı 401 milyona yükselmiştir. Bu rakam 2013 yılında dünyada açlık sınırı altında yaşayan insanların %52'sinin Sahra-altı Afrika'da yaşadığını göstermektedir. Sahra-altı Afrika'da yoksulluğun gerileyeceği tahmin edilse de bölgenin bazı karakteristik özellikleri geçmişte olduğu gibi gelecekte de yoksulluğun azalmasına engel olabilir.

Özellikle son 20 yılda daha yüksek büyüme oranları yakalayan Sahra-altı Afrika'da yoksulluk sınırı altında yaşayanların sayısının artmasının ardında birkaç farklı neden bulunmakla birlikte en önemli neden bölgedeki yapısal gelir adaletsizliğidir.

Ekonomik büyümeye en fazla katkı sağlayan yer altı kaynaklarının ve inşaat, telekomünikasyon gibi sektörlerin kontrolü, bölge nüfusunun %1'ni aşmayan bir kesimin elinde bulunmaktadır. Bu durum da ekonomik

büyümeden elde edilen gelirin tüm halk tarafından paylaşılması yerine söz konusu tabakanın her geçen gün daha da zenginleşmesine ve bölge ülkelerindeki yoksul insan sayısının da gün geçtikçe artmasına neden olmaktadır. Servet dağılımında, sınıfsal farkların yanı sıra etnik köken ve ırk da önemli rol oynamaya devam etmektedir. UNDP tarafından 2017 yılında yayımlanan *Sahra-altı Afrika'da Gelir Adaletsizliği Trendleri* raporunda, yer küredeki en yüksek gelir adaletsizliğinin Sahra-altı Afrika'da olduğu belirtilmiştir. Ayrıca dünyanın en adaletsiz gelir dağılımına sahip 19 ülkesinin 10'unun da yine Sahra-altı Afrika'da olduğu ortaya konmuştur.²⁴

Ülke içerisindeki gelir adaletsizliği nasıl önemli ise Sahra-altı Afrika ülkeleri arasındaki ekonomik büyüme farklılıkları da yoksulluk oranları üzerinde aynı şekilde etkilidir. Her ne kadar Sahra-altı Afrika'nın son 20 yıldır küresel ekonomik büyüme oranlarından daha yüksek büyüme oranları elde ettiği verilerle ortaya konulsa da aslında bu, tüm bölge ülkelerinin büyüdüğü anlamına gelmemektedir. Mesela, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Madagaskar gibi ülkeler son 20 yılda ya çok az büyüme kaydetmiş ya da hiç büyümemiştir; dolayısıyla bu ülkelerdeki yoksul insanların sayısı daha da artmıştır.²⁵

Afrika'da yoksulluğun artmasının bir diğer nedeni de ekonomik büyüme rakamları yanı sıra yıllık %2,6 seviyesindeki yüksek nüfus artışıdır. Genel refahın artması için Sahra-altı Afrika ekonomilerinin elde ettikleri gelirin giderek artan sayıda insan arasında paylaşılması gerekmektedir. Bir bölgenin geliri nüfusundan daha hızlı büyüdüğünde ortalama gelir artmakta ve aşırı yoksulluk içerisinde yaşayanların toplam nüfusa

Bölge	1990	1996	1999	2002	2005	2008	2010	2012	2015**
Günde 1,9 \$'dan Daha Az Gelirle Yaşayan Yoksul Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (%)									
Doğu Asya & Pasifik	61,6	41,1	38,8	29,9	19,1	15,1	11,2	3,6	4,1
Avrupa & Merkezî Asya	2,9	7,2	7,8	5,9	4,9	2,8	2,4	1,6	1,7
Latin Amerika & Karayipler	14,1	13,8	13,5	11,7	9,8	6,9	6,0	4,5	5,6
Ortadoğu & Kuzey Afrika	6,3	5,8	3,8	3,2	3,0	2,7	2,3	2,7	-
Güney Asya	44,4	40,3	-	38,6	33,8	29,5	24,7	15,1	13,5
Sahra Altı Afrika	55,1	58,8	58,3	56,9	50,9	47,7	46,5	42,3	35,2
Dünya	35,5	29,6	28,8	25,8	20,9	18,1	15,8	10,9	9,6
Günde 1,9 \$'dan Daha Az Gelirle Yaşayan Yoksul Nüfus (milyon)									
Doğu Asya & Pasifik	987,1	712,9	695,	552,5	361,6	293,7	220,6	73,2	82,6
Avrupa & Merkezî Asya	13,3	33,8	36,8	27,6	22,9	13,3	11,4	7,2	4,4
Latin Amerika & Karayipler	62,5	67,3	69,3	62,7	54,4	39,7	35,4	27,8	29,7
Ortadoğu & Kuzey Afrika	14,4	15,3	10,3	9,4	9,4	8,8	7,9	9,6	-
Güney Asya	503,1	518,3	-	554,6	510,5	467,0	402,3	257,3	231,3
Sahra Altı Afrika	281,9	354,5	380,25	401,5	389,4	396,1	407,4	400,8	347,1
Dünya	1.866,8	1.706,7	1.731,9	1.613,2	1.353,6	1.222,8	1.090,9	782,7	776,3

Tablo 1: Bölgelere Göre Yoksul Sayıları ve Nüfusa Oranları* • Kaynak: PovcalNet Update, Nisan 2018; World Bank Group, 2016, *Global Monitoring Report 2015/2016: Development Goals in an Era of Demographic Change*. Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-1-4648-0669-8. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO.

oranı düşmektedir. Ancak yoksulluk sınırı altında yaşayan insanların oranı nüfus artış oranından daha az geriliyorsa o zaman yoksulluk sınırı altında yaşayan insan sayısı artmaktadır.²⁶

Dikkat çeken bir başka unsur da açlık sınırı altında yaşayan insanların sayısındaki azalmanın 2000'li yıllarda daha yüksek seviyede meydana gelmiş olduğudur. Bunun ardındaki en büyük nedenlerden birinin 2000 yılında BM'nin organize ettiği Binyıl Zirvesi'nde bir araya gelen dünya liderlerinin "Binyılın Kalkınma Deklarasyonu" (*Millenium Development Declaration*) metnini imzalamaları olduğu belirtilmektedir. Söz konusu deklarasyonun en önemli bölümü, dünya genelinde 2015 yılına kadar yoksulluk ve açlığın dikkate değer bir oranda azaltılmasını öngören "Binyılın Kalkınma Hedefleri" (*Millenium Development Goals*) bölümüdür.

Ülkeler açısından değerlendirildiğinde en yüksek yoksulluk oranları Burundi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Malavi, Mozambik gibi Sahra-altı Afrika ülkelerinde gözlemlenmektedir. Yoksulluğun toplam nüfusa oranlarının verildiği haritada da görülebileceği üzere yoksulluk oranlarının en yüksek olduğu ülkeler genellikle denize kıyısı olmayan Afrika ülkeleridir. Bir diğer özellikse küresel iklim değişikliğine %10 civarında neden olan en fazla yoksulun yaşadığı Sahra-altı Afrika bölgesinin ters bir orantıyla iklim değişikliği sonuçlarından en fazla etkilenen bölge olmasıdır.²⁷

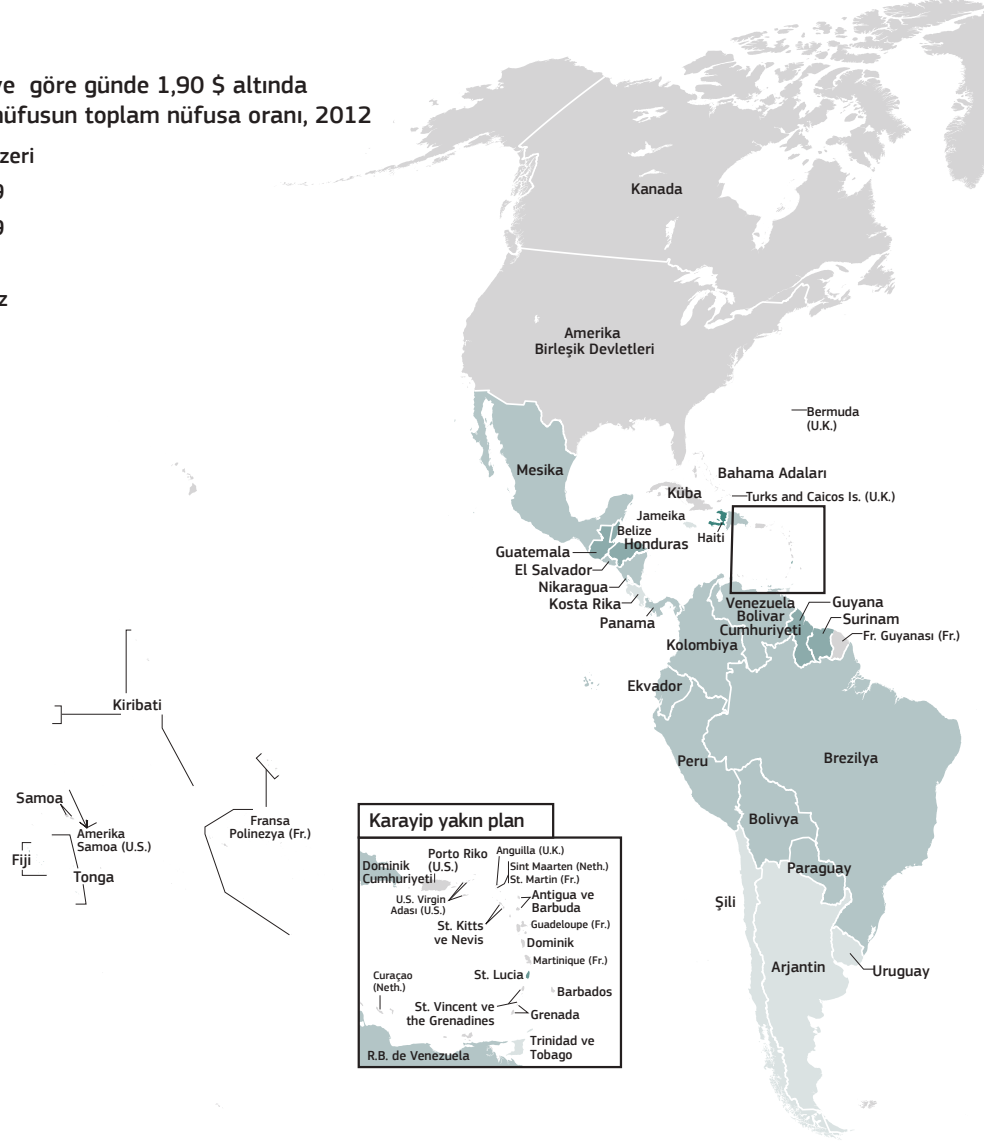
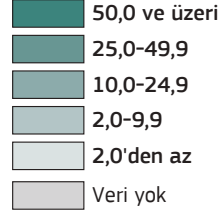
Açlık sınırı olarak ortaya konan 1,9 doların altında gelir elde eden nüfus, her ne kadar %10 gibi düşük bir seviyede görünüyorsa da yoksulluğun daha iyi anlaşılması adına diğer seviyelerdeki yoksulluk oranlarına da bakılması gerekmektedir. Az gelişmiş ülkelerin aksine gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde günde 1,9 dolar ile

* PovcalNet, Dünya Bankası'nın araştırmacıları tarafından dünyadaki mutlak yoksulluğun derecesini tahmin etmede yapılan hesaplamaları kullanmaya olanak veren etkileşimli bir çevrimiçi hesaplama aracıdır.

**2013 yılı sonrasına ilişkin küresel ve bölgesel bağlamda veriler hesaplanmamıştır. 2015 yılına ait veriler Dünya Bankası'nın yayımladığı ve yoksulluk hakkında tahminleri içeren Küresel İzleme Raporu'ndan (Global Monitoring Report) alınmıştır.

Yoksulluk

2011 yılı SAGP'ye göre günde 1,90 \$ altında gelir elde eden nüfusun toplam nüfusa oranı, 2012

Harita 1: Günde 1,90 \$ Altında Gelir Elde Eden Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (%) • Kaynak: Dünya Bankası

yaşamak mümkün değildir. Bunu göz önünde bulunduran Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkeler ve gelişmiş ülkeler için yoksulluk sınırı rakamlarını ayrı ayrı olarak günlük 3,2 dolar, 5,5 dolar ve 21,7 dolar altında olarak belirlemiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere göreceli olarak açlık ve yoksulluk tanımları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Birinci grafikte görüldüğü üzere alt orta gelirde 1,9 dolar altında yaşayan insanların toplam nüfusa oranı %15,5 seviyesinde iken 3,2 dolar altında

yaşayanların oranı %46,7 seviyesindedir. Hakeza aynı durum üst orta ve yüksek gelirli ülkeler için de geçerlidir.²⁸

Yoksulluk oranlarını ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre veren başka bir çalışmada, 2000 yılından itibaren gelişmekte olan ülkelerin yoksulluk oranlarında azalma meydana geldiği, buna karşın gelişmiş ülkelerde bu oranın arttığı sonucuna varılmıştır.²⁹ Dünya genelindeki yoksulların büyük çoğunluğu kırsal

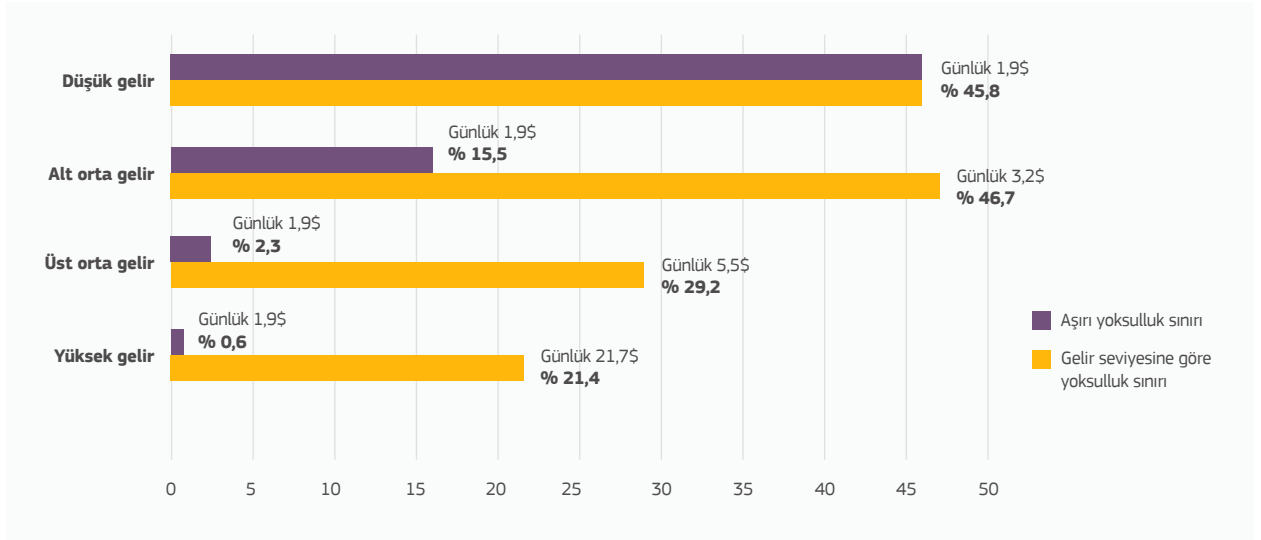
alanlarda yaşamaktadır ve bu insanların herhangi bir eğitimi yoktur. Çoğunlukla tarım sektöründe istihdam edilen yoksulların yarısından fazlası 18 yaş altındadır.³⁰

Yoksulluk oranlarının gelecek yıllarda nasıl bir seyir izleyeceğine dair Dünya Bankası'nın yaptığı araştırmanın sonuçları Grafik 2'de yansıtılmıştır. Araştırmada yoksulluk oranlarının gelirin farklı büyüme oranları ile büyüdüğü takdirde hangi seviyede gerçekleşeceği in-

celenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre insanların geliri son 20 yılda büyüdüğü gibi büyümeye devam ederse yoksulluk oranları 2030 yılında dünya genelinde %5,7'ye, elde edilen gelir son 10 yılda büyüdüğü gibi büyümeye devam ederse yoksulluk oranları %4,2'ye ve hatta %3'e gerileyecektir.

2030 yılında Sahra-altı Afrika hariç diğer tüm bölgelerde yoksulluk oranlarının farklı büyüme senaryolarına göre %10'un al-

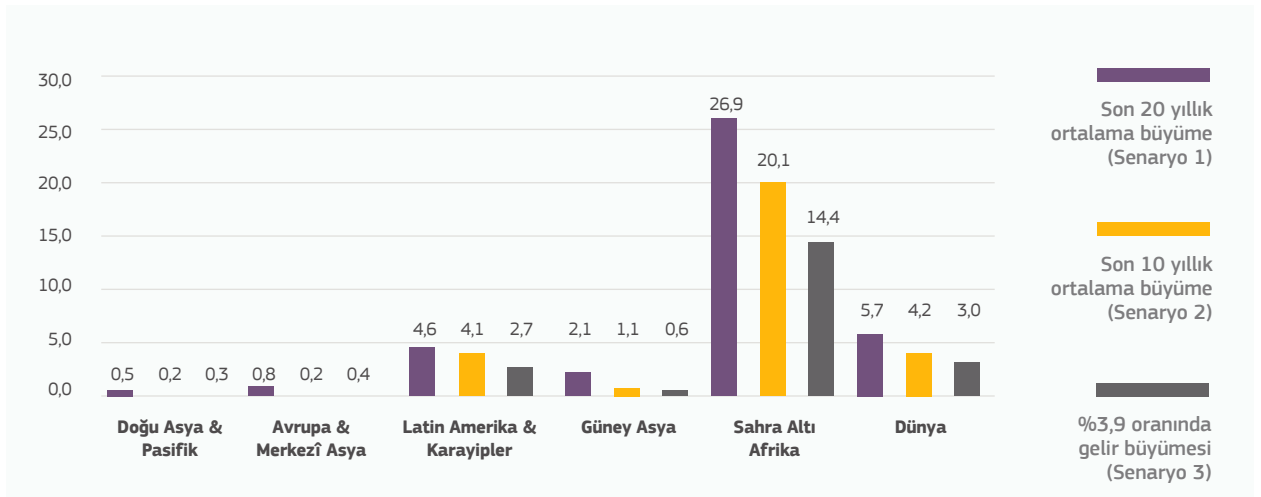

Grafik 1: Dünya Bankası Yoksulluk Sınırları • Kaynak: Dünya Bankası

tında meydana gelmesi beklenmektedir. Afrika'da ise en iyimser senaryo gerçekleştiğinde bile yoksulluk oranlarının %14,4 seviyelerinde olacağı tahmin edilmektedir. Günümüzde yoksulluk oranları açısından en önemli üç bölgeden ikisi olan Asya&Pasifik ile Güney Asya'daki yoksulluk oranlarının ise dünya ortalaması altında meydana geleceği tahmin edilmiştir.

“Dünyada israf olmadığı takdirde yoksulluğun kalmayacağı” söylemi herkesin bildiği bir söylem-

dir. BM Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) 2011 yılında yayımladığı verilerde de bu durum kanıtlanmıştır. Söz konusu verilere göre insanların tüketmesi için üretilen gıdaların üçte birinin, yaklaşık olarak 1,3 milyar ton gıdanın, üretim zinciri boyunca israf edildiği ortaya konulmuştur.³¹ İsraf edilen bu gıda, her gün aç yatmak zorunda kalan 821 milyondan fazla insanın doyurulmasına yetecek seviyededir. Yoksulluğun nedenleri arasında yer alan altyapı yatırı-

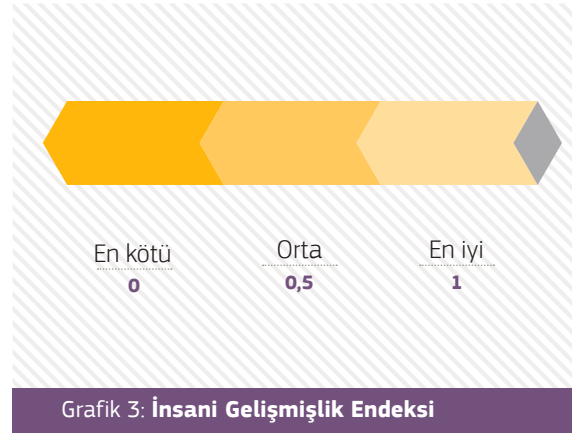
Grafik 2: 2030 Yılı Tahmini Yoksulluk Oranları • Kaynak: Marcio Cruz, James Foster, Bryce Quillin and Philip Schellkens "Ending Extreme Poverty and Sharing Prosperity: Progress and Policies", World Bank Group PRN/15/03. s. 2.

rımlarının önemli bir kalemi olan elektrik hizmetine erişimin de aynı ülkelerde çok düşük seviyelerde gerçekleştiği bilinmektedir. Dünya Bankası'nın yayımladığı verilerde 2016 yılında Burundi'de halkın sadece %7,6'sının, Çad'da %8,8'inin, Malavi'de %8,9'unun elektrik erişimi bulunmaktadır. Dünya genelinde elektrik erişimi bulunmayan insan sayısı 1 milyardır.³²

Dünya Bankası yoksulluğu parasal gelir açısından tanımlarken UNDP'nin konuları arasına giren yoksulluk, net bir tanıma sahip değildir. UNDP'ye göre yoksulluk, insani gelişme için zorunlu olan hayat boyu sağlık, ortalama bir hayat standardı, özgürlük, kendine güven, saygınlık gibi fırsatlardan mahrum olma şeklinde tanımlanarak kavramın sadece maddi bir içeriğe sahip olması engellenmiştir.³³ UNDP'nin hesapladığı insani gelişmişlik endeksi; yaşam beklentisi, eğitim ve gelir endekslerinin aritmetik ortalamasıdır. Bu endeks 0 ila 1 ara-

sında seyretmektedir. Endeksin 1'e yaklaşması insani gelişmişliğin daha yüksek seviyede olduğu anlamına gelmektedir.

Yıllar ve bölgeler açısından insani gelişmişlik endeksine ait verilerin yer aldığı Tablo 2'de de görüldüğü üzere, söz konusu endeks 1990 yılından itibaren istisnasız her bölgede artmıştır. İnsani gelişmişlik endeksi en fazla artış gösteren bölgeler ise yoksulluk oranlarının en fazla azaldığı bölgeler olan Doğu Asya&Pasifik ve Güney Asya bölgeleri olmuştur.

Grafik 3: İnsani Gelişmişlik Endeksi

Bölge	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Doğu Asya & Pasifik	0,516	0,593	0,686	0,693	0,702	0,707	0,710	0,720
Avrupa & Merkezî Asya	0,651	0,665	0,731	0,739	0,743	0,746	0,748	0,756
Latin Amerika & Karayipler	0,625	0,684	0,734	0,738	0,743	0,745	0,748	0,751
Ortadoğu & Kuzey Afrika	0,553	0,613	0,676	0,679	0,684	0,686	0,686	0,687
Güney Asya	0,437	0,503	0,586	0,596	0,599	0,603	0,607	0,621
Sahra Altı Afrika	0,400	0,422	0,499	0,505	0,510	0,514	0,518	0,523
Dünya	0,597	0,641	0,697	0,703	0,707	0,709	0,711	0,717

Tablo 2: Bölgelere Göre İnsani Gelişmişlik Endeksi • Kaynak: UNDP, Human Development Report 2015, s. 215; UNDP, Human Development Report 2016, s. 205.

Doğu Asya&Pasifik bölgesinde insani gelişmişlik endeksinin artmasına, tüm dönemlerde en fazla kişi başına düşen gelirden meydana gelen artışlar neden olmuştur. Tahmini yaşam süresi ise 2000'li yılların ortasına

kadar bir sonraki önemli faktör olmuştur. Ancak tahmini yaşam süresinin üst sınırına yaklaşması ile birlikte,³⁴ ortalama ve beklenen eğitim sürelerindeki artışlar daha fazla önem kazanmaya başlamıştır.³⁵

İnsani gelişmişlik endeksi ülkeler açısından değerlendirildiğinde daha vahim bir durum söz konusudur. UNDP verilerine göre Norveç, Avustralya, İsviçre gibi ülkelerin insani gelişmişlik endeksleri Orta Afrika Cumhuriyeti, Nijer, Çad gibi yoksulluğun yüksek olduğu ülkelere göre üç kat daha yüksektir.

Alt endeksler dikkatle incelendiğinde yoksulluğun nedenleri arasında sayılan birçok faktörün aslında insani gelişmişlik endeksinin düşük olduğu ülkelerde bulunduğu görülmektedir. Şöyle ki, sağlık koşullarının diğer bölgelere kıyasla daha kötü olduğu Sahra-altı Afrika'da tahmini yaşam süresi 58,9 yıldır ki, bu süre bir sonraki en kısa tahmini yaşam süresine sahip olan Güney Asya bölgesinden 10 yıl daha kısadır. Ortalama eğitim sürelerine bakıldığında da Afrika ülkeleri ortalama 5,4 yıl ile dünya genelinde en az eğitim süresine sahip

ülkelerdir. Şu ana kadar incelenen verilerden anlaşılacağı üzere, sağlık ve eğitim gibi hayati alanlarda yapılacak olan yatırımlar, insanların yaşam kalitesinde belirli bir iyileşme sağlayacaktır. Bunların sonucu ya da bunlara neden olacak ekonomik büyümenin sağlanması ise hem iç hem de dış faktörlere bağlı bir konudur. İç faktörler arasında ülke içindeki gelir adaletsizliğinin ortadan kaldırılması, yolsuzlukların azaltılması, altyapı yatırımlarının devlet tarafından yapılması vb. bulunmaktadır. Buna karşın küresel gıda ve doğal kaynak fiyatlarındaki değişimler, Çin ve ABD arasında son dönemde yaşanan dış ticaret savaşı gibi gelişmiş ülkeler arasındaki mevcut ilişkiler, ABD'nin keyfiyete dayalı kararlar alıp ülkelere ambargo uygulaması, küresel finansal piyasalara erişim ve benzeri birçok durum ise yoksul ülkelerin ekonomik büyümesini etkileyebilecek dış faktörler arasında yer almaktadır.

GELİR VE SERVETTE ADALETSİZLİK

Günümüzde dünyanın en fakir 10 ülkesinin kişi başı geliri ortalama 1,030 dolar iken, en zengin 10 ülkenin ortalama kişi başı geliri bu rakamın 77 katına eş değer olan 79,579 dolardır.

Dünyanın bir kısmında büyük ekonomik gelişme ve refah düzeyinde artış meydana gelmesine rağmen yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere zengin ülkelerdeki insanlar dâhil dünya nüfusunun önemli bir bölümü halen yoksulluk ve sefalet içinde yaşamaktadır. Yoksulluğun bu denli yüksek kalmasına neden olan en önemli faktörler arasında, gelir ve servet dağılımı başta olmak üzere sağlık, eğitim, finansal hizmetlere erişim gibi alanlarda yaşanan eşitsizlikler bulunmaktadır. Bu eşitsizlikler yoksulluğa neden olmakla birlikte, hayatın farklı alanlarında da başlı başına bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsanlar, ülkeler ve bölgeler arasındaki gelir eşitsizliklerini ortaya koyan farklı ölçümler vardır. Bölgeler

arası ekonomik eşitsizliği ortaya koymak amaçlı yapılan bir çalışmada kişi başı GSYİH verileri 1870 yılından itibaren hesaplanmıştır.³⁶ Bu çalışmadan elde edilen verilere göre 1870 yılında dünya genelinde kişi başı GSYİH 873 dolardır. Aynı yıl, ABD'nin içinde bulunduğu ülke grubunun kişi başı GSYİH'si Afrika bölgesinde meydana gelen kişi başı GSYİH'den beş kat daha fazladır. Ancak sanayileşme süreci ile birlikte birtakım ülkelerin hızlı büyüme trendi yakalamalarıyla bölgeler arası gelişmişlik farkları daha da artmıştır. Bu gelişmeler sonucunda en zengin ülkelerin SAGP'ye göre hesaplanmış kişi başı GSYİH'si en fakir ülkelerinkinden 1950 yılında 13, 2003 yılında ise 18 kat daha fazla olmuştur.

Bölge	1870	1913	1950	1973	2003
Batı Avrupa	1.960	3.457	4.578	11.417	19.912
ABD, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda	2.419	5.233	9.268	16.179	28.039
Asya	556	969	717	1.718	4.434
Latin Amerika	676	1.494	2.503	4.513	5.786
Doğu Avrupa, SSCB	941	1.558	2.602	5.731	5.705
Afrika	500	637	890	1.410	1.549
Dünya	873	1.526	2.113	4.091	6.516
En düşük ve en yüksek arasındaki fark	5:1	8:1	13:1	12:1	18:1

Tablo 3: Bölgelere Göre Kişi Başı GSYİH (\$) • Kaynak: Bolt and van Zanden, "The Maddison Project..."

Dünya nüfusunun önemli bir kısmını oluşturan Çin ve Hindistan, küresel büyümeye en büyük katkıda bulunan ülkeler arasında yer almaktadır. Söz konusu iki ülkenin de içinde bulunduğu ve ekonomik büyüme oranları gelişmiş ülkelerin ekonomik büyüme oranlarından daha yüksek olan bir grup geliştirmekte olan ülke, insani kalkınma açısından zengin ülkelerle aralarındaki farkı kapatmaya çalışmaktadır. Yoksulluk verilerinde de görüldüğü üzere Doğu Asya&Pasifik ve Güney Asya bölgelerinde her sene milyonlarca insan yoksulluktan kurtulmakta, tahmini yaşam süreleri ve eğitim görme süreleri artmakta ve bu alanlarda da geliştirmekte

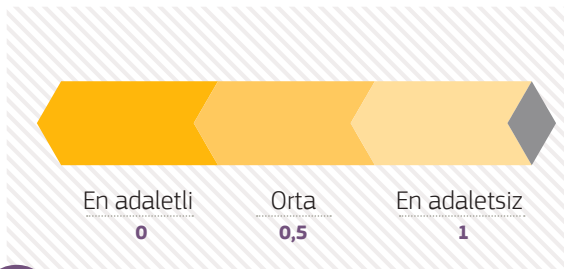
olan ülkelerle aralarındaki farkın kapanmasına ya da en az seviyede gerilemesine çabalamaktadır. Çin ve Hindistan'ın bu alanlarda elde ettiği başarının sırrı ise, yoksulluğa neden olan faktörlerin ortadan kaldırılması adına yapılan çalışmalarda gizlidir. Şöyle ki, geliştirmekte olan bu ülkeler, küresel mal, sermaye ve teknoloji piyasalarına erişebilmekte ve her geçen gün birbirleriyle ve gelişmiş ülkelerle daha fazla ticaret yapabilmektedir. Ancak gelişme yolunda olan tüm ülkelerin aynı derecede başarılı olduğunu söyleyebilmek imkânsızdır. Önemli bir kısmını Sahra-altı Afrika ülkelerinin oluşturduğu diğer grup ülkeler ise, hızlı büyüme sürecinin çok gerisinde

kalmaktadır. Bu grupta yer alan ülkelerin sayısı hızlı büyümekte olan ülkelere göre daha fazla olmasına rağmen toplam nüfusları daha azdır. Günümüzde bu ülkeler dünyanın en zengin ülkelerinin daha önce hiç olmadıkları kadar gerisinde kalmışlardır.³⁷ Şöyle ki, Dünya Bankası'nın yayımladığı verilere göre 2017 yılında dünyanın en fakir 10 ülkesinin SAGP'ye göre hesaplanmış ortalama kişi başı millî geliri 1,030 dolar civarındayken, en zengin 10 ülkenin ortalama kişi başı millî geliri bu rakamın 77 katına eş değer olan 79,579 dolar civarındadır.³⁸

Ülkeler arası eşitsizliğin yanı sıra aynı ülkede yaşayan insanlar arasında da gelir dağılımı açısından eşitsizlikler bulunmaktadır. Bu eşitsizlik GİNİ katsayısı ile ölçülmektedir. GİNİ katsayısı 0 ile 1 sayıları arasındaki değerleri almaktadır. Bir ekonomide elde edilen gelirin tam adaletli (herkesin eşit pay alması) paylaşılması durumunda GİNİ katsayısı 0'a eşittir. Bunun tam tersi durumda da söz konusu katsayı 1'e eşittir. Bu iki uç durum hiçbir zaman

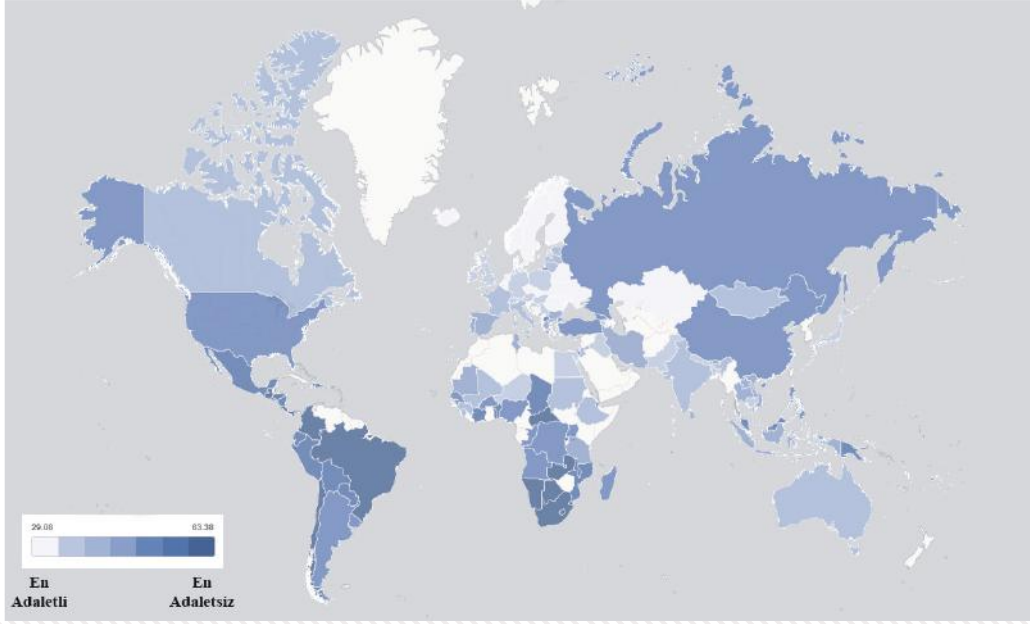
ile birlikte devletlerin ekonomideki rolü her geçen gün daha fazla azalmıştır. Yapılan özelleştirmeler ülkelerde yeni bir oligark/elit tabakanın ortaya çıkmasına ve ekonomik büyümenin büyük bir kısmını bu tabakaya mensup zenginlerin elde etmesine neden olmuştur. Bu duruma örnek olarak Sovyetlerin parçalanmasından sonra Rusya'da özelleştirmelerin başını çektiği oligarklar veya Çin'de 1980'li yıllardan sonra ortaya çıkan zengin aileler verilebilir. Dünya kapitalist sistemine yeni katılan ülkelerdeki adaletsiz durum, bu sistemin Batı'daki aktörleri açısından daha vahimdir. Özellikle dijital teknolojinin gelişmesi sonrasında ortaya çıkan yeni zengin sınıfı, Batılı ülkelerdeki gelir uçurumunda başat rolü oynamaktadır. Dünyada hâlihazırdaki sistemi yürüten şirketlerin sahipleri, yıllar itibarıyla halen ekonomik büyümeden en fazla gelir elde eden kesimdir. Şöyle ki, 1980 yılında Rus halkının en zengin %10'luk kesimi millî hasılanın %20'sini elde etmekteydi. Belirtilen sebeplerden dolayı Rusya'da bu oran 1990'lı yılların başında ani bir sıçramayla %50 seviyesine yükseldi. Çin'de de benzer bir durum mevcuttur. 1980 yılında en zengin Çinliler millî hasılanın yaklaşık %27'sini elde ederken takip eden yıllarda bu oran artarak %40'ın üzerine çıkmıştır.³⁹ Gelir eşitsizliğinin en yüksek olduğu ülke olan ABD'de durum daha da vahimdir. Bu ülkede en zengin kesimin ülke servetinden aldığı oran %30'ları bulmaktadır. Oran olarak düşük görünse bile ABD'deki ekonomik hacmin yıllık ortalama 20 trilyon doları bulduğu düşünüldüğünde Rusya ve Çin'in toplamından daha fazla miktarda bir adaletsizliğin söz konusu olduğu anlaşılacaktır.

Grafik 4: GİNİ Katsayısı

gerçekleşmeyip GİNİ katsayısı 0,23 ile 0,67 arasında seyretmektedir.

Özellikle 1980'li yıllarda dünyada görülen liberalleşme hareketlerinin yol açtığı özelleştirme furçası ve akabinde Doğu Bloğunun dağılması

Harita 2: **Ülkelere Göre Gelir Adaleti** • **Kaynak:** Dünya Bankası'nın ülkeler için 2013-2015 yılları arasında yayımlanan en son GINI katsayısı verileri ile oluşturulmuştur.

Bu durum, GİNi katsayısının ülkelere göre hangi seviyelerde meydana geldiğinin daha iyi anlaşılması adına hazırlanan Harita 2'de açıkça görülmektedir. Haritada ayrıca Avrupa hariç diğer bölgelerde gelir eşitsizliğinin hayli yüksek olduğu, özellikle de Sahra-altı Afrika, Ortadoğu ve Latin Amerika'da bulunan ve hâlihazırda gelişmekte olan ülkelerde bu eşitsizliğin diğer bölgelere göre daha yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. Ortadoğu ülkelerinde çalışan Asya kökenli işçiler de bu gelir eşitsizliği hesaplamalarına katıldıklarında gelir eşitsizliği oranları çok daha yüksek çıkacaktır.⁴⁰

Anketler esas alınarak yapılan gelir eşitsizliği hesaplamalarında, zengin ailelerin anket sorularını cevaplarken gerçek verileri tam olarak paylaşmadığı, bundan dolayı da tablonun gerçek durumu yansıtmadığı iddia edilmektedir. Bu sapmayı azaltmak için yapılan bazı çalışmalarda, eşitsizlik tahminlerinin önemli ölçüde arttığı görülmektedir.⁴¹

Gelir dağılımında küresel çapta gözlemlenen adaletsizliğin ser-

vet dağılımına bakıldığında daha da vahim olduğu gözlenmektedir. Sonuçta servet her yıl elde edilen gelirin toplamı olduğu için, buradaki eşitsizlik aynı zamanda gelir eşitsizliğinin kümülatif bir sonucu olarak karşımıza çıkmakta ve ayrı bir gelir de getirmektedir.

Bir önceki yıla göre %6,4 artarak 280 trilyon dolar olan ve her geçen gün daha da artan küresel servetin %65'i Kuzey Amerika ve Avrupa'da bulunmaktadır. En fazla yoksulun yaşadığı Afrika ise küresel servetin %1'ine dahi sahip değildir. Daha sağlıklı bir kıyaslama yapmayı sağlayan kişi başı servet göstergesi incelendiğinde bölgeler arası servet adaletsizliği daha net bir şekilde görülmektedir. Şöyle ki, küresel servetin %36'sının bulunduğu Kuzey Amerika'da kişi başına düşen servet bir önceki yıla göre %8,8 artarak 374.869 dolar seviyesine yükselmiştir. İkinci sırada yer alan Avrupa'da ise bu miktar 135.163 dolardır. Gelişmiş ülkelerdeki kişi başı servet her geçen gün artarken yoksul ülkelerde servetin yurt dışına kaçırılmasına paralel bir şekilde bu

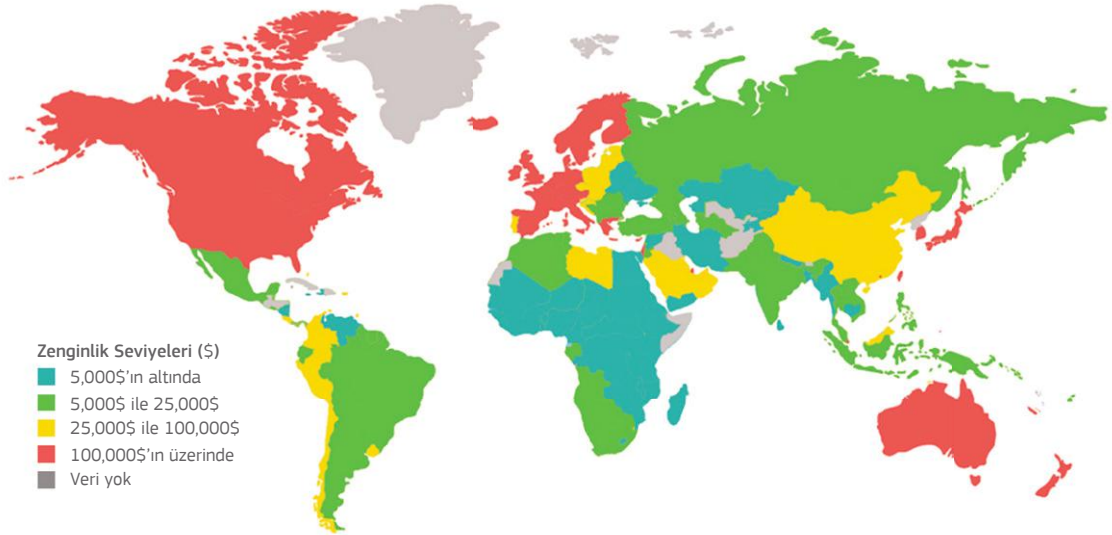
oranda gerileme yaşanmaktadır. Küresel servetten en küçük payı alan Afrika'da kişi başına 4.166 dolar civarı bir servet düşmektedir ki, bu miktar Kuzey Amerika'daki kişi başı servette sadece geçen yıl yaşanan artışın yarısına tekabül etmektedir.

Bölgeler arası kıyaslama yapıldığında ise, en zengin olan Kuzey Amerika bölgesinin servetinin bir sonraki en zengin olan Avrupa'nın iki katı olduğu görülmektedir. Bunun en büyük nedenlerinden biri, son dönemlerde zenginlik yaratmanın en temel araçlarından olan finansal sektörün merkezinin burada bulunmasıdır.

Bölge	Kişi Başı Servet
Afrika	4.166
Asya & Pasifik	47.479
Çin	26.872
Avrupa	135.163
Hindistan	5.976
Latin Amerika	19.049
Kuzey Amerika	374.869
Dünya	56.541

Tablo 4: 2015 Yılında Bölgelere Göre Servet (\$)

Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberias and Anthony Shorrocks, *Credit Suisse Global Wealth Report 2017*.

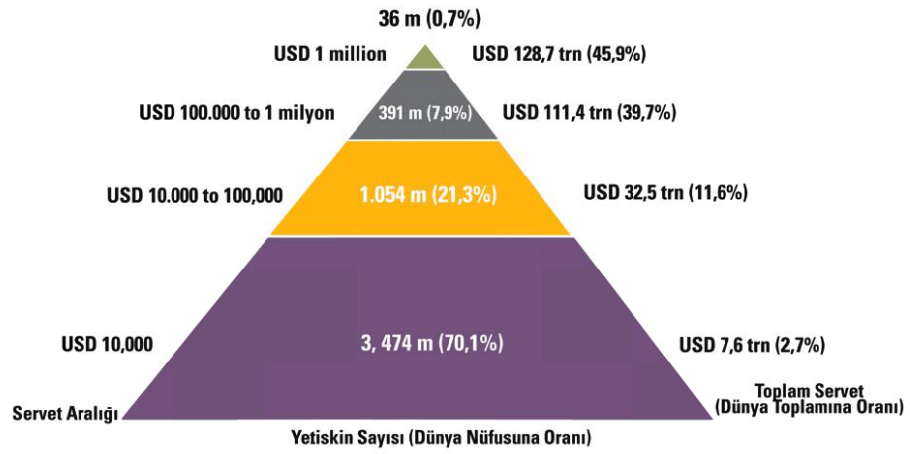
Harita 3: Ülkelere Göre Zenginlik • **Kaynak:** Davies, Lluberias, Shorrocks, *Credit Suisse Global Wealth Report 2017*.

Bölgelere göre verilmiş olan kişi başı servet rakamları, her ne kadar servet dağılımındaki adaletsizliği yansıtır olsa da dünya genelinde tüm yetişkin insanlar arasındaki servet dağılımı çok daha adaletsizdir. Piramitte görüleceği üzere yetişkin nüfusun %71'inin serveti küresel servetin %2,7'sine tekabül eden 7,6 trilyon dolardır. En zengin %0,7'lik

nüfus ya da başka bir ifadeyle dolar milyoneri olan 36 milyon kişi, dünya servetinin %45,9'una sahiptir. Dolar milyoneri olan bu nüfusa, serveti 100.000 dolar ile 1 milyon dolar arasında bulunan zenginler eklendiğinde, bu iki grubun dünya yetişkin nüfusunun %8,6'sını oluşturduğu ve küresel servetin %85,6'sına sahip olduğu görülmektedir.

Dünya nüfusunun en zengin 36 milyon kişisinden 2.043'ü de dolar milyarderidir. Söz konusu grubun zenginliği sadece 2017 yılında 762 milyar dolar artmıştır. Bu artış, dünya genelindeki yoksulluğun yedi defa ortadan kaldırılmasına yetecek bir miktardır.⁴²

Buna ilaveten, güncel bir araştırma 2017 yılında dünyanın en zengin 42 kişisinin dünya nüfusunun %50'si ile eşit mal varlığına sahip olduğunu ortaya koymuştur. 2010 yılında dünya nüfusunun yarısıyla eşit mal varlığına sahip kişi sayısı 388 idi. Ayrıca 21. yüzyılın

Grafik 5: Küresel Servetin Dağılımı • Kaynak: James Davies, Rodrigo Lluberas and Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databook 2015.

başından itibaren dünyadaki servet artışından nüfusun yarısı %1 oranında yararlanırken, bu artışın yaklaşık yarısı en zengin %1'in servetine eklenmiştir.⁴³

SAĞLIK VE EĞİTİMDE ADALETSİZLİK

Farklı coğrafyalar arasındaki eşitsizlik sadece ekonomik alanlarda görülen bir olgu değildir. Ekonomik eşitsizliklerin bir sonucu, bazen de nedeni olan sağlık ve eğitim gibi hayati önem arz eden alanlarda da eşitsizlikler mevcuttur.

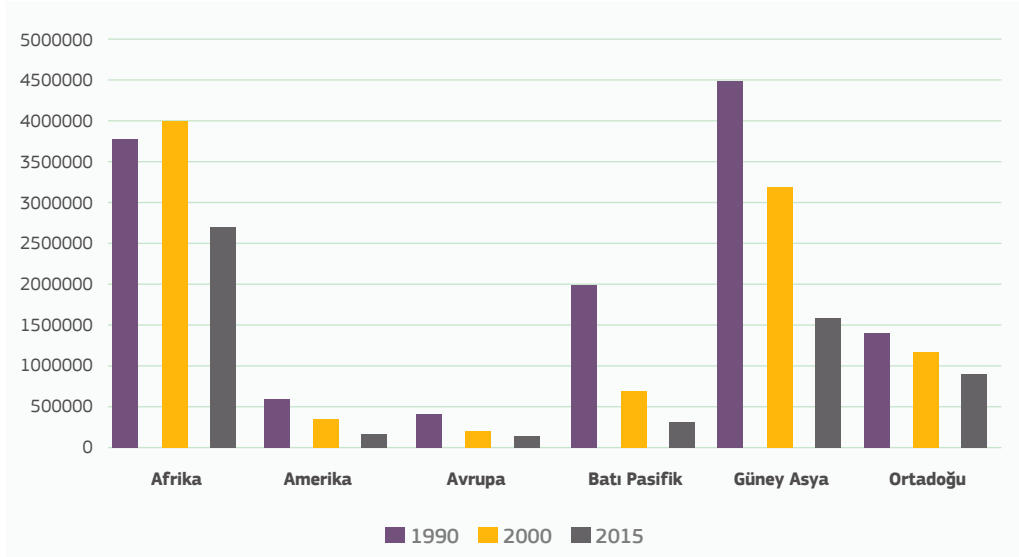
Söz konusu eşitsizliklerin en dehşet verici olanlarından biri de dünyaya gelen her çocuğun hayatta kalmak adına eşit fırsatlara sahip olmadığı gerçeğidir. BM'nin yayımladığı en son verilerde dünya genelinde 5 yaş altında her dakika 10, her saat 644, her gün 15.457 ve tüm yıl boyunca 5.641.871 çocuğun öldüğü tahmin edilmiştir. Bu çocukların %75'i 1 yaşını dahi doldurmamıştır.⁴⁴

Yoksullukla ekonomi ve sağlık alanında meydana gelen eşitsizlikler

arasındaki neden sonuç ilişkisi, en çok çocuğun hangi bölgelerde öldüğü verilerinden de ortaya çıkmaktadır. Beklenileceği üzere en fazla çocuk ölümü aynı zamanda en fazla yoksulluğun yaşandığı, en yüksek gelir eşitsizliğinin olduğu ve en az servete sahip olan Sahra-altı Afrika'da meydana gelmiştir. Elde edilen verilere göre, dünya genelinde 5 yaş altında ölen her 100 çocuktan 51'i Sahra-altı Afrika'da, 30'u Güney Asya'da, 9'u Doğu Asya'da, 4'ü Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da, 3'ü Latin Amerika'da ve geriye kalan 3'ü de Avrupa, Orta Asya ve Kuzey Amerika'dadır.⁴⁵

Bu ölümlerin çoğuna devletlerin yeterli sağlık altyapısına ve kaynağa sahip olmamaları sebep olmuştur. Şöyle ki, dünya genelinde çocuk ölümlerinin %17,7'sine za-

Dünya genelinde gelir eşitsizliği, hastalık ve yoksulluk gibi nedenlere bağlı olarak 5 yaş altında ölen toplam çocuk sayısı 1990 yılında 12,8 milyon, 2000'de 9,8 milyon, 2016'da ise 5,6 milyondur. Rakam giderek düşmekle birlikte, halen çok yüksektir.

Grafik 6: Yıllara Göre 5 Yaş Altı Ölümler • Kaynak: WHO, World Health Statistics 2016 Monitoring Health For the SDGs, France, s. 48.

türre, %13,7'sine erken doğum, %12,3'üne ishal, %11,2'sine doğum sırasındaki ihmaller, %6,4'üne sıtma, %5,7'sine doğuştan sahip olunan rahatsızlıklar, %5,3'üne kan zehirlenmesi ve diğerlerine de kı zamık, menenjit, tetanos, AIDS gibi çoğu önlenilebilir olan hastalıklar neden olmaktadır.⁴⁶

Devletlerin bu alanlara daha fazla yatırım yapabilmesine imkân sağlayan ekonomik büyümenin etkisi 5 yaş altı çocuk ölümlerinin yıllar itibarıyla nasıl seyrettiğinin yansıtıldığı Grafik 6'da görülmektedir. Şöyle ki, yüksek büyüme oranları elde eden Çin ve Hindistan'ın bulunduğu Asya kıtasında aynı zamanda çocuk ölümlerinde de belirgin düşüşler yaşanmıştır. Asya kıtasında bu alandaki iyileşme 1990'lı yılların başından itibaren gözlemlenirken Afrika'daki iyileşme Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin açıklandığı 2000'li yıllardan sonra görülmeye başlanmıştır.

Sağlık alanındaki eşitsizlikler insanların yaşam sürelerini de etkilemektedir. Sağlık açısından daha kötü

koşullara sahip olan düşük gelirli ülkelerde tahmini yaşam süresi 62 yıl iken yüksek gelirli ülkelerde bu süre 81 yıldır. Ülkeler bazında incelendiğinde ortaya çıkan tablo daha da vahimdir. Sierra Leone'de yeni doğan bir çocuğun yaşam süresi 50 yıl olarak tahmin edilirken, Japonya'da bu süre tam 34 yıl daha uzun, yani 84 yıl olarak tahmin edilmektedir.⁴⁷

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) yayımladığı raporda, doğum sırasında ölen annelerin bölgelere göre sayıları verilmiştir. Bu sonuçlara

Grafik 7: **Doğum Sırasında Anne Ölümleri** • Kaynak: WHO, *World Health Statistics 2016 Monitoring Health For the SDGs, France, s. 45.*

göre 2015 yılında dünya genelinde 300.000 kadın başka bir ifade ile günde 830 kadın, doğum sırasında ölmüştür. Ölümlerin yaklaşık %99'u gelişmekte olan ülkelerde, bunların da %65'i Afrika kıtasında meydana gelmiştir. Buradan sonra en çok ölüm sırasıyla Güney Asya ve Ortadoğu bölgelerinde gözlenmiştir.⁴⁸

Doğum sırasında meydana gelen ölümlerin en önemli nedenlerinden biri, eğitilmiş bir sağlık personelinin doğuma yardım etmemesidir. Dünya genelindeki doğumların %78'i eğitilmiş bir sağlık personelinin gözetiminde yapılmaktadır. Ancak daha önce verilen birçok göstergede olduğu gibi bu konuda da bölgeler arasında gelir ve eğitim düzeyine göre farklılıklar bulunmaktadır. Doğumdan kaynaklanan ölümlerin diğer bölgelere kıyasla daha yüksek

seviyelerde meydana geldiği Afrika, Güneydoğu Asya ve Ortadoğu bölgelerinde doğumların ancak %50 ile %60'ı eğitilmiş bir personel gözetiminde yapılırken bu oran diğer bölgelerde %95'in üzerindedir. Bu oran az gelişmiş ülkelerde farklı gelir düzeyine sahip insanlar arasında da farklılık göstermektedir. Söz konusu ülkelerin en fakir %20'lik kesiminin üçte biri, en zengin %20'lik kesiminin onda dokuzu, kırsal bölgelerde yaşayan insanların %45'i, şehirlerde yaşayanların ise %84'ü eğitilmiş sağlık personeli gözetiminde doğum yapmaktadır. Bu oranda doğum yapacak kadının eğitim seviyesi de belirleyici olmaktadır. Şöyle ki, eğitim görmemiş kadınlarda bu oran %39 iken, ikincil ve daha yüksek eğitim seviyesine sahip olan kadınlarda %84'tür.⁴⁹

Dünya genelinde adaletsizliğin yaygın olduğu alanlardan biri de eğitimidir. Sağlıkta olduğu gibi eğitim alanında da insanların doğdukları bölgelere ve gelir düzeylerine göre eğitim olanaklarında farklılıklar bulunmaktadır. UNDP tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, yüksek insani gelişmişlik değerlerine sahip ülkelerde ortalama eğitim süresi 11,8 yıl iken, az gelişmiş ülkelerde bu süre ortalama 5,1 yıldır. Ülkelere göre ortalama eğitim süreleri Norveç, Avustralya, İsviçre gibi en gelişmiş ülkelerde yaklaşık olarak 13 yıl; Çad, Nijer, Burkino Faso gibi Sahra-altı Afrika ülkelerinde ise iki yıldan daha azdır.⁵⁰ Yapılan bir diğer araştırma ise farklı gelir düzeylerine sahip nüfus

arasındaki eğitim düzeyi farklılıklarını gözler önüne sermektedir. Sahra-altı Afrika'da en yoksul nüfustaki gençlerin %60'tan biraz daha azı, Ortadoğu'da %40'ı, Asya'da %35'i, Latin Amerika'da %30'u dört yıldan daha az süre eğitim alma imkânı bulunurken Avrupa'da bu oran %5 seviyesindedir. En zengin nüfusta ise bu oran Sahra-altı Afrika'da %15 civarındayken çoğu bölgede %5 ve altındadır.⁵¹

Küresel çapta adaletsizlikler sadece yukarıda bahsedilenlerle sınırlı kalmamaktadır. Çalışmanın ana konusu küresel çapta yoksulluk ve bu yoksulluğa yol açan adaletsizlikler olduğundan burada diğer alanlarda karşılaşılan adaletsizliklere değinilmemiştir.

ADALETSİZLİĞİN AZALMASI İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

➤ Adaletsizliğin bu denli küreselleşmiş ve yoksulluğun da halen önemli seviyelerde olduğu günümüz dünyasında bu olumsuzluklarla mücadele konusunda

neler yapılması gerektiği önemli bir sorudur. Bu konuda üretilen çözümler kadar insanların bu sorunu aşmak için ne kadar istekli ve istikrarlı olacakları da önemlidir. Ancak bu noktada özellikle dikkat edilmesi gereken unsur, bir uygulamanın her ülkede aynı sonucu vermeyeceği gerçeğidir. Bundan ötürü ülkelerin her biri kendi ekonomik, toplumsal ve coğrafi özelliklerine göre farklı politikalar geliştirmelidir.

Yoksulluğun yüksek büyüme oranlarına sahip ülkelerde genellikle azaldığı istatistiki verilerle sabittir. Buradan hareketle yoksulluğun ortadan kaldırılması için ekonomik büyümenin sağlanmasının elzem olduğu görülmektedir. Çünkü ekonomik büyüme istihdam olanaklarını artıracığı gibi eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerin iyileşmesini de sağlayacaktır.⁵²

Ancak ekonomik büyüme yoksulluğun azaltılmasında tek başına yeterli değildir. Bu aşamada elde edilen zenginliğin ülke vatandaşları arasında adaletli bir şekilde paylaşılması da önemlidir. İnsanların gelir ve refahını artırmak için bir araç olan ekonomik büyümeden halkın tüm kesimlerinin eşit şekilde pay alıp alamayacağı uygulanacak sisteme bağlı olduğu kadar, bunu işletecek olan yöneticilerin kararlılığına da bağlıdır. Yaşanan tecrübeler günümüz kapitalist düzeninin Batı'daki anlamıyla aynen uygulanması halinde tam bir adaletin sağlanamayacağını göstermiştir. Bu çerçevede, karşılaşılan gelir eşitsizliğinin aşılması adına belli başlı politikalar geliştirilmesi zorunludur.

Gelir eşitsizliğinin nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkan ilk detay, işçiler arasındaki gelir farklılıklarıdır. Bu farklılıkların sebeplerinden birinin vasıflı iş gücüne artan talebe karşın vasıfsız iş gücü için azalan talep olduğu görülmektedir. İşçiler arasındaki bu gelir eşitsizliğini azaltmak adına devletlerin uygulayabileceği farklı politikalar bulunmaktadır. Bunlardan

biri artan oranlı vergi politikasıdır. Bu politikaya göre devlet daha yüksek gelire sahip kişilerin gelirini daha yüksek oran ile vergilendirirken düşük geliri kişilerden daha düşük oranda vergi alabilir. Ayrıca vergilerden elde edilen gelirle düşük geliri kesimlere başta sağlık ve eğitim olmak üzere sosyal yardım şeklinde kaynak transferi sağlanması da gerekmektedir. Ancak dünya genelinde devletlerin topladıkları vergilerin büyük bir kısmı dolaylı vergilerden oluştuğu için bu uygulama gelir eşitsizliğini pek fazla azaltamamaktadır. Zira bu tür vergilendirmede tüm bireyler gelir durumuna bakılmaksızın aldıkları her ürün ve hizmet karşılığında aynı vergiyi ödemektedir. Bundan ötürü yapılması gereken, vergilerin dolaylıdan ziyade dolaysız vergiler⁵³ olarak toplanmasıdır.

İşçiler arasındaki gelir eşitsizliğini azaltacak başka bir öneri ise, iş gücü piyasasının daha fazla gelir elde edecek şekilde yeniden düzenlenmesidir. Bu bağlamda asgari ücretin daha yüksek seviyede belirlenmesi, geçici ve kalıcı işçilerin hakları arasındaki farklılıkların azaltılması

Küresel adaletsizliğin azaltılmasında öncelikle siyaset yapıcıların sağlam bir irade göstermesi ve küresel adalet için uluslararası mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir.

gibi politikaların uygulanması etkili olabilir.⁵⁴ Bunun yanı sıra, eğitimdeki eşitsizliğin azaltılması adına yapılacak yatırımlar da gelir dağılımındaki eşitsizlikle mücadelede önemlidir. Şöyle ki, daha fazla insanın mesleki eğitim görmesi, bu insanların belli beceriler elde ederek “vasıfsız işçi” sınıfından kurtulmalarını sağlayacaktır. Böylece yüksek gelir elde eden eğitimli işçi ve teknik elemanlara yaklaşacak bir gelire kavuşacaklardır.

Gelir eşitsizliğini yeni istihdam yaratacak büyüme modelleri uygulayarak da azaltmak mümkündür. Ancak son yıllarda ekonomik büyümeden elde edilen kârdan genellikle zengin kesim daha fazla pay aldığından, insanlar arasındaki gelir ve bunu takiben servet eşitsizliği artmıştır. Bu sorunun üstesinden gelebilmek adına hükümetlerin kapsayıcı ekonomik büyüme modelleri uygulamaları gerekmektedir. Kapsayıcı ekonomik büyüme başlıca üç yoldan teşvik edilebilir:⁵⁵

- Düşük gelire sahip hane halkının gelirlerinin artış hızının ortalama gelir artış hızından daha fazla olacağı ekonomik büyüme modelleri geliştirilerek.
- Geliri, eşitsizliği azaltıp ekonomik büyümeyi destekleyecek şekilde yeniden dağıtarak.
- Düşük gelire sahip hane halkının ve dezavantajlı grupların iş gücüne katılmalarının önünü açacak fırsatlar geliştirerek.

Kapsayıcı ekonomik büyüme modellerinin yanı sıra devletler farklı araçlarla da eşitsizliğin ve yoksulluğun üstesinden gelebilir. Bu noktada, devletin daha sosyal adaletçi makro politikalar uygulaması ve aşırı zengin kişileri kontrol altına alması önemlidir. Örneğin, aşırı zenginlerin paralarını vergi cennetlerine kaçırmalarını önlemek, lüks tüketimdeki

vergi oranlarını yüksek tutmak, paradan para kazanma olanaklarını kısıtlamak gibi önlemler alınması önem arz etmektedir. Sadece vergi cennetlerine giden paralara ödenecek vergilerle pek çok ülkedeki yoksulluk değerlerinin iyileştirilebileceğini, sağlık ve eğitim gibi alanlardaki sorunların çözülebileceğini gösteren çalışmalar mevcuttur.

Ağırlıklı yoksulların kullandığı mal ve hizmetlere sübvansiyon verilmesi, yoksullara yönelik mikro kredi uygulamaları ve çeşitli çocuk eğitim ve beslenme programları da yoksullukla mücadelede etkili olabilecek doğrudan önlemler arasındadır. Ayrıca yoksul hane halklarının yaşam standartlarını yükseltmeye yönelik yapılan şartlı nakit transferleri de yoksullukla mücadelede önemli bir araçtır.⁵⁶

Bunlar dışında, yoksulluk ve eşitsizlik alanlarında ülkelerin dünya

sistemine nasıl entegre olduklarının da tekrardan gözden geçirilmesi gerekmektedir. Yoksul ülkelerin en kolay yatırım yapabilecekleri tarım sektörünü dış rekabete karşı korumaları önem arz etmektedir. Çünkü sanayileşmeye başlayan tarım sektöründe, gelişmiş ülkelerle rekabet edemeyecek yerel çiftçilerin devlet tarafından ithal tarım ürünlerine getirilecek olan gümrük vergileri ile

korunmaları gerekmektedir. Bu tür uygulamalar zengin ülkeler tarafından her ne kadar Dünya Ticaret Örgütü'nün liberal rekabetçi ticaret kurallarına aykırı görülecek olsa da bu alanda farklı isimler altında sübvansiyonlar geliştirilebilir.

Yoksulluğun azaltılması adına dikkat edilmesi gereken bir diğer konu, devletlerin borç yönetimidir. Çünkü bazı ülkeler aldıkları borçları yoksullukla mücadele, altyapı yatırımları, sağlık ve eğitim gibi uzun dönemli kâr sağlayacak yatırımlarda kullanmak-

tansa, cari harcamalarını karşılamak için kullanmaktadırlar. Diğer taraftan borç veren kurum ve ülkelerin dayattığı şartlar da borçlu ülkelerin ödünç aldıkları paraları ekonomik büyümeye olumlu etki edecek şekilde kullanmalarının önüne geçmektedir.

Devletler ilk başta aldıkları borçları verimli bir şekilde kullanmadıkları için, bu borçları geri ödemeleri gerektiğinde tekrar borçlanmak mecburiyetinde kalmaktadır. Ancak bu durumda da eski borçların kapatılması adına alınan yeni borçlar için daha yüksek faiz ödemek zorunda kalmaktadırlar. Yeni alınan borçlar, yoksulluğu azaltıp kalkınmayı sağlayacak şekilde akıllıca kullanılmak yerine eski borçların ödenmesi için kullanıldığından, borç yükü her geçen gün daha da artmaktadır. Bir bakıma, ülke zaten düşük olan üretim kapasitesinin tümünü borçlarını ve bu borçların faizlerini ödemek için harcamaktadır. Faiz oranlarının yüksekliği, çoğu zaman, borçlu ülkelerin borç aldıkları anaparanın birkaç katı faiz ödemelerine neden olmaktadır. Bu yolla bir bakıma borçlu ülkeler, borç veren ülke/kurum/ailelerin sömürgelerine dönüşmektedir.

Borçların iyi yönetilmesini ve yoksullukla mücadele edilmesini sağlayacak bir diğer unsur da bağımsız bir yönetimdir. Şöyle ki, uluslararası borç veren ülke ve kurumların önerdiği bürokratların borçlu devlet yönetimlerinde yer alması, ülkelerin kalkınmasından ziyade borçların geri ödenmesinin garanti altına alınmasını hedeflemektedir. Böylece borç verenler kendi alacaklarını garanti altına alırken, söz konusu ülke vatandaşları ağır ekonomik koşullar altında ezilmektedir. Bu durumun olumsuz etkilerini en aza indirmek için, ideal sahibi insanların yönetimde olması, ülkede yoksulluğun

azaltılması adına gerekli yatırımların yapılmasına ve şahsi çıkarlardan ziyade toplumsal çıkarların önde tutulmasına yol açacaktır.

Yoksulluğun yüksek oranda görüldüğü ülkelerde son yarım asırda çatışma yaşanmış yahut halen yaşanıyor olması da bu konuda atılacak adımların önemini ortaya koymaktadır. Zira başta Afrika ülkeleri olmak üzere, küresel çapta yaşanan yoksulluğun önlenmesinde bu ülkelerin silahlanmaya, iç savaflara ve terörle mücadeleye ayırdıkları bütçenin büyüklüğü önemli rol oynamaktadır.

Bunların yanı sıra sadece İslam'ın öngördüğü zekât ödemesi, faizin yasaklanması gibi uygulamalar da yoksulluğun ve eşitsizliğin ortadan kalkmasına katkıda bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, tüm dünyada insanların sahip oldukları mal veya servetlerinin 40'ta birini zekât ola-

rak bağışlamaları durumunda dünya genelinde yoksulluğun ortadan kalkacağını kanıtlanmıştır.⁵⁷

Ülkelerin, özellikle de yoksul olan ülkelerin, yoksulluğu bitirmek adına atacakları adımların başarıya ulaşması, günümüz kapitalist dünya düzeninin yerine geçecek adil bir dünya düzeni oluşturulmadıkça, gelişmiş ülkelerin insafına ve kendilerine ne kadar biat edildiğine bağlı olacaktır. Mevcut sistemde, gelişmiş ülkelerin çıkarları dışında hareket etmeye kalkan az gelişmiş bir ülke ya da lideri, eninde sonunda cezalandırılmaktadır. Bu çerçevede uygulamaların tümünün başarılı olabilmesi için insanların istekli ve istikrarlı olmaları önemli olduğu kadar, siyaset yapıcıların sağlam bir irade göstermeleri ve küresel adalet için uluslararası mekanizmaları oluşturmaları da zorunludur.

SONUÇ

İnsanlık tarihini ekonomik ilişkiler bağlamında ikiye böldüğü düşünülen "Sanayi Devrimi"nin genellikle insanların hayatını kolaylaştırdığı, hayat standardını arttırdığı, kaynakların daha verimli kullanılmasına yol açtığı söylenir. Bu söylem kısmen doğru olsa bile bir başka gerçek de Sanayi Devrimi'nin yaşandığı 18 ve 19. yüzyıllardan sonraki dönemde, dünyanın farklı bölgeleri arasındaki gelir uçurumunun arttığıdır. Örneğin; 19. yüzyılın sonlarında en zengin ülkelerin geliri en fakir ülkelerin toplam gelirinin 3 katı iken, 20. yüzyılın ortalarında bu rakam 15 katına çıkmış, günümüzde ise 77 katına ulaşmıştır. Sanayi Devrimi ve sonrasındaki süreçte yaşanan teknolojik gelişmeler sayesinde elde edilen ekonomik büyümeden genellikle sermaye

sahipleri yararlanmaktadır. Sadece bir ülke içindeki bireyler değil, sanayileşme farkı nedeniyle ülkelerin gelirleri arasında gözlenen fark, bireyler arasındakinden çok daha yüksek seviyededir.

Gelir dağılımında meydana gelen eşitsizlik, zincirleme bir şekilde, insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan sağlık ve eğitim gibi alanlarda da eşitsizliklere yol açmaktadır. Daha düşük eğitim ve sağlık imkânına sahip insanlar, diğerlerine göre iş fırsatları konusunda da daha az seçeneğe sahip olmaktadır. Nihai anlamda da bu kısır döngü gelir adaletsizliğinin artmasına yol açmaktadır.

Bir ülkenin sınırları içinde yaşayan insanlar arasındaki gelir uçurumu kuş-

Sanayi Devrimi'nden bu yana tüm teknolojik gelişmeler ve bundan elde edilen ekonomik kâr, genellikle sermaye sahiplerinin servetine servet katmıştır.

kusuz önemli bir sorundur. Bu durumun küresel boyuta taşındığı ve bu kez ülkeler arası eşitsizlik haline dönüştüğü günümüz dünyasında ise çok büyük bir küresel adaletsizlik düzeni söz konusudur. Bu çarpık durum genellikle ekonomik az gelişmişlik, teknolojik yetersizlik, yüksek borçlanma, eğitim imkânlarının kısıtlı olması, yolsuzluk vb. birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Sorunların büyüklüğüne rağmen farklı alanlarda meydana gelen adaletsizliklerin aşılması adına uygulanabilecek politikalar elbette mevcuttur. Ancak burada unutulmaması gereken nokta, aynı uygulamanın farklı ülkelerde farklı sonuçlar doğurabileceğidir. Bundan ötürü ülkelerin farklı özellikleri dikkate alınarak etkili politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

Gelir eşitsizliğinin en büyük nedenlerinden biri teknolojik gelişme neticesinde sermaye sahipleri ve çalışan kesim arasında açılan gelir makasıdır. Bu farkın aşılabilmesi adına devletler daha yüksek gelire sahip insanların gelirini daha yüksek vergilendirebilir veya iş gücü piyasasını işçilerin daha fazla gelir elde edeceği şekilde düzenleyebilir. Bunun yanı sıra eğitim

olanaklarının, özellikle mesleki eğitim olanaklarının artırılması ve yeni istihdam yaratacak ekonomik modellerin geliştirilmesi de insanlar arasındaki gelir farklılığını azaltacaktır. Uygulayacakları bu sosyal adaletçi makro politikalara ilaveten devletlerin aşırı zengin kişilerin buyruğuna girmektense bu kişileri kontrol altına alması büyük önem arz etmektedir. Hayatın her alanını düzenleyen İslam'ın öngördüğü zekât ödemesi, faizin yasaklanması gibi uygulamalar da eşitsizliğin ve yoksulluğun ortadan kalkmasına katkı sağlayacaktır.

Küresel adaletsizlik ve yoksulluk sorunlarının aşılması adına bahsi geçen makroekonomik politikaların başarılı olabilmesi, insanların bunun için ne kadar istekli, yöneticilerin de ne kadar kararlı olacağına bağlıdır. Yapılan araştırmalarda kamu tarafından sağlık, eğitim, sosyal yardım ve konut yapımı için daha fazla harcama yapılmasının bireysel ve toplu olarak gelir dağılımı üzerinde olumlu sonuçlar verdiğisi⁵⁸ görülse de yoksulluğun azaltılması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi noktasında insanların kendi çabalarını ortaya koyabilecekleri uygun bir düzen kurulması çok daha önemli bir şarttır.

SONNOTLAR

- ¹ Selda için Akçalı, "Tüketim Toplumunda Yoksulluk Algısı", *Sivil Toplum*, C. 4, No. (13-14), 2006, s. 179.
- ² Yunus H. Taş ve Selami Özcan, "Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma", *International Conference on Eurasian Economies*, 2012, s. 424-425.
- ³ Yücel Can, "Yoksulluk, Yerel ve Küresel Eşitsizlikler", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Güz-2017, C. 16, S. 63, s. 1114.
- ⁴ Necdet K. Ar, "Yirmi Birinci Yüzyılda Gelir Eşitsizliği-Türkiye Örneği", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, C. 10, No. 2, 2015, s. 189.
- ⁵ Délice Williams, "What are the Causes of Poverty?", 25 Haziran 2016, <https://borgenproject.org/what-causes-global-poverty/> (13 Haziran 2018).
- ⁶ Brigitte Rohwerder, "The impact of conflict on poverty", *Helpdesk Research Report*, GSDRC, 2014, s. 1-2.
- ⁷ Laura E. Bailey, "The Impact of Conflict on Poverty", 27 Mart 2016, <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/TheImpactofConflictonPoverty.pdf> (18 Temmuz 2018).
- ⁸ Williams, "What are the Causes of Poverty?".
- ⁹ Kristin Myers, "The Top 9 Causes of Global Poverty", 3 Mayıs 2018, <https://www.concernusa.org/story/top-9-causes-global-poverty/> (20 Haziran 2018).
- ¹⁰ OXFAM, "An Economy for the 1%", *Oxfam Briefing Paper*, No. 210, 2016, s. 5.
- ¹¹ Anette Alstadsæter, et al., "Tax Evasion and Inequality", *NBER Working Paper*, No. 23772, 2017, s. 2.
- ¹² "Progress on drinking water, sanitation and hygiene: 2017 update and SDG baselines", Geneva: World Health Organization (WHO) and the United Nations Children's Fund (UNICEF), 2017. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. s. 24.
- ¹³ FAO, et al., "The State of Food Security and Nutrition in the World 2018, Building climate resilience for food security and nutrition", Rome, 2018.
- ¹⁴ Kemal Baş, "Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 18, S. (1), 2009, s. 53.
- ¹⁵ OXFAM, "An Economy...", s. 15.
- ¹⁶ OXFAM, "Reward Work, Not Wealth", *OXFAM Briefing Paper*, January 2018, s. 11.
- ¹⁷ IMF, "Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective", IMF Staff Discussion Note 15/13 June 2015, s. 26.
- ¹⁸ IMF, "Causes and Consequences...", s. 19.
- ¹⁹ Baş, "Küreselleşme ve Gelir...", s. 51.
- ²⁰ IMF, "Causes and Consequences...", s. 20.
- ²¹ OXFAM, "An Economy...", s. 20.
- ²² Anette Alstadsæter, et al., "Who owns the wealth in tax havens? Macro evidence and implications for global inequality", *Journal of Public Economics*, No. 162, s. 2.
- ²³ Baş, "Küreselleşme ve Gelir...", s. 62.
- ²⁴ Serhat Orakçı, "Yükselen Afrika'da Geride Kalmış Milyonlar", 8 Şubat 2018, http://insamer.com/tr/yukselen-afrikada-geride-kalmis-milyonlar_1224.html (17 Temmuz 2018).
- ²⁵ Laurence Chandy, "Why is the number of poor people in Africa increasing when Africa's economies are growing?", 4 Mayıs 2015, <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2015/05/04/why-is-the-number-of-poor-people-in-africa-increasing-when-africas-economies-are-growing/> (12 Temmuz 2018).
- ²⁶ Chandy, "Why is the number of...".
- ²⁷ OXFAM, "An Economy...", s. 4.

- ²⁸ Chris Weller, "The World Bank released new poverty lines-find out where your country stands", 26 Ekim 2017, <https://www.businessinsider.com/world-bank-released-new-poverty-lines-see-where-your-country-falls-2017-10> (21 Temmuz 2018).
- ²⁹ IMF, "Causes and Consequences...", s. 15.
- ³⁰ World Bank, "Poverty Overview, 2018", 11 Nisan 2018, <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview> (1 Temmuz 2018).
- ³¹ FAO, *Global food losses and food waste-Extent, causes and prevention*, Rome, 2011, s. 4.
- ³² World Bank, Data Bank; Acces to electricity (% of population) 2018.
- ³³ Özge Arpacıoğlu ve Metin Yıldırım, "Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluğun Analizi", *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. 4, S. (2), 2011, s. 67.
- ³⁴ Doğu Asya&Pasifik bölgesinde tahmini yaşam süresi 74,2 yıl olup incelenen tüm bölgeler arasındaki en yüksek süredir.
- ³⁵ UNDP, *Human Development Report 2016*, s. 205; UNDP, *Human Development Report 2002*, s. 152; UNDP, *Human Development Report 2007*, s. 232; UNDP, *Human Development Report 2010*, s. 146.
- ³⁶ J. Bolt, J. and J. L. van Zanden, "The Maddison Project: Collaborative Research on Historical National Accounts", *The Economic History Review*, 67 (3), 2014.
- ³⁷ Kemal Derviş, "Küreselleşme, Büyüme ve Gelir Dağılımı", *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, No. 27, s. 3.
- ³⁸ Hesaplamalar 2011 satın alma gücü paritesine göre yapılmıştır.
- ³⁹ Facundo Alvaredo et al., *World Inequality Report 2018*, s. 42.
- ⁴⁰ Alvaredo et al., s. 131.
- OXFAM, "Reward Work, Not Wealth", *OXFAM Briefing Paper*, January 2018, s. 21.
- ⁴¹ ⁴² OXFAM, "Reward Work...", s. 21.
- ⁴³ OXFAM, "An Economy...", s. 2; OXFAM, "Reward Work...", s. 10.

- ⁴⁴ UNICEF Data: "Monitoring the situation of children and women", <https://data.unicef.org/topic/child-survival/under-five-mortality/> (25 Temmuz 2018).
- ⁴⁵ UNICEF Data, "Monitoring the situation...".
- ⁴⁶ UNICEF Data, "Monitoring the situation...".
- WHO, "10 facts on health inequities and their causes", Nisan 2017, http://www.who.int/features/factfiles/health_inequities/en/ (5 Ağustos 2018).
- WHO, *World Health Statistics 2016 Monitoring Health For the SDGs*, France, 2016, s. 4445-4647-.
- Daha detaylı bilgi için bk. <http://hdr.undp.org/en/content/mean-years-schooling-males-aged-25-years-and-above-years>
- IMF, "Causes and Consequences...", s. 17.
- ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² Yücel Can, "Yoksulluk, Yerel ve Küresel Eşitsizlikler", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Güz-2017, C. 16, No. 63, s. 1119.
- ⁵³ Dolaysız vergiler, vergi mükellefi ile ödeyicisinin aynı olduğu, kişi ve kurumlardan elde ettikleri gelir düzeyine göre alınan vergilerdir.
- ⁵⁴ IMF, "Causes and Consequences of...", s. 31.
- ⁵⁵ UNDP, "Humanity Divided: Confronting Inequality in Developing Countries", New-York, 2013, s. 229.
- ⁵⁶ Arpacıoğlu ve Yıldırım, "Dünyada ve Türkiye'de...", s. 72.
- ⁵⁷ Mahmut Bilen, "Küresel Servet Eşitsizliği: Piyasa veya Devlet Eksenli Çözümde İslam Ekonomisinin Konumu", *Türkiye İslam İktisadi Dergisi*, C. 3, S. (1), s. 30.
- ⁵⁸ Martinez-Vazquez, Jorge; Moreno-Dodson, Blanca; and Vulovic, Violeta, "The Impact of Tax and Expenditure Policies on Income Distribution: Evidence from a Large Panel of Countries", *International Center for Public Policy Working Paper Series*, Paper 77, 2012, s. 38.

İNSAMER

İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مرکز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Bir tarafta servetlerini nasıl harcayacaklarını bilemeyen zenginler diğer tarafta ise açlıktan ölenlerin olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Son yıllarda dünya medyasında ilk sıralarda hep en zenginler listesi yer alıyor. Madalyonun diğer yüzü olan yoksullar ise başta medya olmak üzere herkes tarafından göz ardı ediliyor. İnsanlar arasındaki gelir, sağlık, eğitim gibi alanlarda yaşanan adaletsizliklerin ve bu durumun yol açtığı yoksulluğun görmezden gelinmesi, bu sorunlar için çözüm üretilmesini de güçleştiriyor. Bu konunun görünür kılınmasına katkı sağlamak adına hazırlanan bu çalışmada, dünya genelinde en fazla Afrika'da olmak üzere 1 milyar insanın açlık sınırı altında yaşadığı, en zengin insanlarla en fakir insanlar arasındaki gelir uçurumunun her geçen gün arttığı gözler önüne seriliyor. Ayrıca, insanlar arasındaki adaletsizliklerin nedenleri ve nasıl aşılabileceğine dair öneriler sıralanıyor. Daha adil bir dünya kurmak için bilinçlenmek ümidiyle.

www.insamer.com

info@insamer.com

INSAMER

IHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مرکز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

